Ο κύκλος

διμηνιαία έκδοση τέχνης κ' προβληματισμού

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
στον
ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟ

1

ΓΕΝΑΡΗΣ · ΦΕΒΡΑΡΗΣ 1980

ο κύκλος

διμηνιαία έκδοση τέχνης κ/ προβληματισμού

Πνευματική Ομάδα: Στέφανος Ζυμπουλάκης, Κώστας Κατσώνης, Τρύφωνας Παπαχριστοφόρου, Χριστόφορος Παπαχρυσοστόμου, Λούης Περεντός, Φοίβος Σταυρίδης.

Υπεύθυνος κατά το νόμο: Φοίβος Σταυρίδης, Κρήτης 5, Λάρνακα.

Συνεργασίες — έντυπα — εμβάσματα: Ο ΚΥΚΛΟΣ, Τ.Κ. 527, Λάρνακα (Κύπρος).

Συνδρομές (μόνο ετήσιες, απο το Γενάρη κάθε χρόνου)
Εσωτερικού: £2.500 μίλς
£3.000 μίλς (Βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμοί)
Εξωτερικού: $12

Τιμή τεύχους (40 σελίδες): 400 μίλς

Κυκλοφορεί σε 1000 αντίτυπα.

Προτεραιότητα θα δίνεται σε κείμενα μελέτης και προβληματισμού του Κυπριακού χώρου (μελέτη, δοκίμιο, βιβλιογραφία).

Κείμενα που φέρουν υπογραφή, εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα-τους.

Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται (Φωτογραφίες επιστρέφονται). Τα ανάτυπα επιβαρύνουν τον συγγραφέα.

Αναγγέλλονται όλες οι εκδόσεις που στέλλονται στο περιοδικό. Κυπριακές εκδόσεις, ή εκδόσεις αναφερόμενες στην Κύπρο, που στέλλονται σε δυο αντίτυπα, κρίνονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σχέδιο εξωφύλλου: Ο Παντελής Μηχανικός (σχέδιο αγνώστου ζωγράφου, 1954-1956;)

Εκτύπωση: POLYKOLOR OFFSET PRINTING LTD TEL. 56322 LARNACA - CYPRUS

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΦΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

(άτιτλο)

Ιλαρίων, Ιλαρίων, ω γλυκύ-μου έαρ,

Ήσουνα φως που φώτιζε
κ' ήσουν ανθός και μόσκος.

Φέρτε σταχτη ν' αλείψουμε τα πρόσωπά-μας. Μάνα, κλάψε.

Κι ας περπατήσουμε τη βαθιά σήραγγα, βαθιά-βαθιά, όσο
να βρεθεί το νερό αν βρεθεί.

Αν δεν βρεθεί, θάνατος.

Κι αν βρεθεί
νίψετε τα πρόσωπά-σας,
πλύνετε την καρδιά-σας
καθαρίστε όλο το ρύπος.

Κάτι μου λέει πως ο καθαρός άνθρωπος δεν φοβάται την ήττα,
Κάτι μου λέει πως για τον καθαρόν άνθρωπο δεν υπάρχει ήττα,
Αυτός προχωράει πάντα μπροστά. Κι όταν ακόμα τον χτυπήσει
ο θάνατος, αυτουνού η ψυχή πάει μπροστά. Μπροστά
χωρίς να κλαίει, χωρίς να ντροπιάζεται. Ολόρθος και γελαστός
πάει μπροστά.

Ο ρύπος-μας
ο δικός-μας ρύπος
τώρα μας τρομοκράτησε.

Τρομοκρατία
χτύπα βαθύτερα,
χτύπα βαθύτερα
όσο να τον ξεκάνεις
ή να τον αναστήσεις τον άνθρωπο.

Το Λαγούτο-μου

Χτυπώ τις κόρδες του λαγούτου-μου
και δεν τραγουδούν,

Χτυπώ τις κόρδες του λαγούτου-μου
κι αυτές μουγγρίζουν
και βοούν υπόκωφα
κι ειν' αγγρισμένες κι οργίζονται.

Γιατί τις άγγιξαν πόρνες,
θεομπαίχτες κατεστημένοι
χτύπησαν το λαγούτο-μου.

Α, ρουφιάνοι.

Σμάρια ωραία πουλιά
είναι μέσα στο λαγούτο-μου
μ' έναν αρχάγγελο αρχηγό.

–Πέτα,
πέταξε ωραίο πουλί
και σχίσε με φωτιά τον ουρανό.

Και στάλαξε τη φωτιά-σου αρχάγγελε
απάνω στ' άντερο της αμαρτίας.

Ωραίο πρωινό

Ήταν ωραίο αυτό το χέρι
που σε τράβηξε απ' το σκοτάδι
ύστερ' απ' τη νύχτα
ήταν ωραίο το πρωί.
Ύστερ' απ' το πηγάδι
ήταν ωραίος ο κάμπος
πράσινος να πετάει τα χρωματιστά-του πουλιά
–ήταν ωραίο το χέρι που σε σήκωσε.

Όμορφο που 'ναι το πρωινό.

Πια, δε σε κυνηγάνε
τα θηρία της νύχτας καταλάγιασαν.
Κάμπε και πετούμενα
φύση ωραία
πάρε-με. Αφήστε-με
να κατοικήσω μαζί-σας.

(Άτιτλο)

Και εγέμισε η πόλις από μουγγρητά
κι οι νεκροί-σου δεν σκοτωθήκανε από μαχαίρι
μήτε είναι νεκροί πολέμου.

Και συ που εγίνης φάντασμα
ανέβηκες σ' αψηλές στέγες για να φωνάζεις,
σε μάταια δώματα.

Ιδού Κύριος Σαβαώθ.
Αυτός σου αφαίρεσε τη στολή,
Αυτός έριξε το στέφανό-σου
στον τόπο που πέθανες.

Νούφαρο

Χωμένος μέσα στη λάσπη
βουτηγμένος στο βούρκο

από την άκρη του ματιού
μια αθωότητα επιμένει ακόμη
γυρεύει
αναζητά

εσένα νούφαρο

δάκρυ
της ψυχής-μου.

Ας πάρουνε αλλού τα πτώματά-τους

Γραμμή περνούσε ο εχθρικός στρατός
υποχωρώντας
κάτω απ' τις κάννες των οπλοπολυβόλων.

–Γιατί δεν τους θερίζουμε αυτούς
φώναξε κατάπληκτος ο στρατιώτης.

–Άς-τους να φύγουνε αποκρίθηκε ο αξιωματικός.
Δε θα μπορέσουμε να θάψουμε τόσους νεκρούς.
Μην τους πυροβολήσετε. Άστε να πάρουνε αλλού
τα πτώματά-τους.

–Δικοί-μας ήτανε
αυτοί που φεύγαν.

Αφροδίτη 1974

Αναδύθηκες γυμνή
κι όλου του κόσμου ο νους
πάει
στην ωραία γύμνια-σου.

Δρόσο
στάλα τη στάλα
πέφτει στην καρδιά-μου
από το σώμα-σου.

'Ομως τώρα βλέπω
μέσ' απ' τα μάτια-σου
ασίγαστο το γλυκό-σου χαμόγελο
ριζωμένο στους αιώνες
ριζωμένο στο μύθο πριν απ' τους αιώνες
γλυκό σα λάδι
σίγουρη παρηγόρηση
άσβηστο το χαμόγελό-σου.

Χτες σε περιμαζέψαμε μέσ' απ' τα ερείπια.
'Οχι, δε βγήκες τούτη τη φορά απ' τη θάλασσα.
Μέσ' απ' τα χαλάσματα σε περιμαζέψαμε.
Στα μεριά-σου ήτανε ακόμη μαυρίλες απο βόμβα ναπάλμ.

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

Μέσα στα χρόνια του περασμένου πολέμου σημειώνεται στον τόπο-μας ένα πνευματικό άνθισμα που σταθερά συνεχίζεται και αυξαίνει ώς σήμερα. Και το άνθισμα τούτο είναι και ποσοτικά και ποιοτικά αξιόλογο. Με το τέλος του πολέμου μάλιστα παρατηρήθηκε και μια ανανέωση. 'Ισως να οφείλεται στην επίδραση των λογοτεχνικών περιοδικών-μας, όπως τά «Κυπριακά Γράμματα» και τη «Φιλολογική Πάφο» που για χρόνια συστηματικά και υπεύθυνα ενημέρωναν τους αναγνώστες-τους στα πνευματικά θέματα. Ακόμη ο χείμαρρος των ελληνικών εκδόσεων που κατάκλυσαν το νησί ευθύς ως σταμάτησε η Γερμανική κατοχή που είχε αναχαιτίσει για τέσσερα χρόνια την επικοινωνία με την Αθήνα. Είναι ακόμη και τα Βρεττανικά Ινστιτούτα με τις Βιβλιοθήκες και τις κινηματογραφικές-τους παραστάσεις, που ανεξάρτητα από οποιαδήποτε σκοπιμότητα, η προσφορά-τους είναι αναντίρρητη.

'Ετσι ο τόπος-μας σπάζει την απομόνωσή-του ως νησί, και γνωρίζεται με τα παγκόσμια ρεύματα, τις πνευματικές τάσεις και ροπές που πνέουν και συγκρούονται επάνω στο πρόσωπο της οικουμένης ύστερα από τους αιώνες της τετράχρονης κόλασης.'Ισως να φαίνεται τούτο οξύμωρο σχήμα.'Ομως ο πόλεμος δεν μετριέται με τα συνηθισμένα ημερολόγια, έχει το δικό-του χρόνο, θα τον έλεγα χρόνο ψυχής.

Ο Γιώργος Σεφέρης, ο Οδυσσέας Ελύτης, ο T.S, Eliot, ο Ezra Pound, ο Λόρκα, ο Στάιμπεκ, ο Χέμιγκγουέη, ο Παύλος Πικάσσο, ο Βαν Γκώχ και άλλοι γίνονται πια γνώριμοι. Αναπτύσσεται μια φιλία πνευματική, ανοίγεται ένας διάλογος, και η συστηματική-μας ζωή αποχτά μια άλλη διάσταση: τη διάσταση του προβληματισμού.

Εν τούτοις κάτι που χαρακτηρίζει, ιδιαίτερα την ποιητική-μας παραγωγή είναι ένα κλίμα απαισιοδοξίας.'Ισως γιατί ονειρευτήκαμε πολύ χωρίς να σταθούμε στερεά επάνω στη γη-μας. Γιατι αφήσαμε τα ρημοκλήσια-μας, τα βουνά-μας, τα κάστρα-μας, τις παραδόσεις-μας.'Η αν τα είδαμε, τα είδαμε σαν ένα σκηνικό στο βάθος. Κι αν προσπαθήσουμε να δούμε τα πιο κοντινά, είδαμε μόνο τον εαυτό-μας. Για να μη πολυλογώ, τί να το κρύψουμε, έπρεπε να έρθει ο Σεφέρης στην Κύπρο, για να ανακαλύψουμε πως υπάρχει τέλος πάντων ένας τόπος που λέγεται Κύπρος.

Το κλίμα αυτό είναι, όπως είπα, κλίμα απαισιοδοξίας. Ο ποιητής αισθάνεται πως κάτι μεγάλο συντελείται, έξω από τον τόπο-του, που το χάνει. Τα όνειρά-του φυλλοροούν όπως το φυλλοβόλο δέντρο το φθινόπωρο. Η ζωή-του φθίνει, ο ίδιος πνίγεται.'Οταν ανατέλλει ο ήλιος δεν έχει την αίσθηση της καινούριας μέρας αλλά μιας επανάληψης των ιδίων πραγμάτων.

Μέσα σ αυτό το κλίμα παρουσιάζεται και ο Παντελής Μηχανικός, με την πρώτη-του ποιητική συλλογή «Παρεκκλίσεις» τυπωμένη το 1957. Είναι όμως, όπως ο ίδιος λέγει σε υπότιτλο «Σημειώσεις Ημερολογίου 1952-54». Και συμπληρώνει: «Περιλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη τη συλλογή «Δοκιμασία Ονείρων» βραβευμένη απο τα Κυπριακά Γράμματα το 1954». Το τελευταίο ποίημα μονάχα «Τότε πού Εφυγες...» είναι μεταγενέστερο.

Μια γεύση του τόνου που δεσπόζει στις «Παρεκκλίσεις» μας δίνουν οι στίχοι αυτοί από το πρώτο ποίημα της συλλογής.

Οι άλλοι... οι άλλοι
θα δανειστούνε γι'απόψε το χαμόγελο
της χτεσινής μέρας, που το δανείστηκε από την προηγούμενη,
για να βολέψουνε τα βήματά-τους, να εφαρμόσουν
απάνω στις πατημασιές
— να φαίνονται γραμμή! —
της ευπρέπειας.

Ο ποιητής νιώθει τον κλοιό της απελπισίας ολοένα να περισφίγγεται γύρω-του. Μέσα-του όμως γίνεται μια πάλη γιατί δεν θέλει να δανειστεί κι αυτός το χαμόγελο της χτεσινής μέρας, δεν θέλει να βολέψει τα βήματά-του να εφαρμόσουν επάνω στις πατημασιές της ευπρέπειας. Θέλει να παρεκκλίνει. Ίσως και γι αυτό ο τίτλος «Παρεκκλίσεις». Όμως είναι τόσο ισχυρά τα καθεστηκότα, παραδομένα από τους αιώνες γενιά με γενιά που είναι αδύνατη η παρέκκλιση.

Η αγάπη-σου με τραβά από τα μαλλιά, όταν εγώ
μάχομαι ολάκαιρος,
μ αποσπά δυνάμεις,
αυτή την κρίσιμη στιγμή,
που μόνο με μαντήλια βρεμένα στο αίμα
προσπαθούμε να δροσίσουμε το μέτωπο των ζαλισμένων-μας
πεποιθήσεων.

Η ελπίδα μπορεί να υπάρξει, αλλά

Σ αυτό το χωράφι φυτέψαμε τους σπόρους των ελπίδων-μας
και τους είδαμε όλους να σαπίζουν έναν ένα.

Η απόγνωσή-του κορυφώνεται, γιατί έχει πλήρη συνείδηση της μόνωσής-του. Η αγωνία της υπάρξεώς-του επιστρέφει πάλι στον εαυτό-του, αφού πια δεν μπορεί να προσευχηθεί γιατί έχει χάσει το θεό-του.

Έχω δυο χέρια ματωμένα
και δεν έχω ένα θεό να τα δείξω.
Έχασα το θεό-μου τόσο άδοξα...

Μένει επομένως ο θάνατος.

Μ αυτές τις ώρες που περνούν,
μετρούμε το θάνατο,
μετρούμε το μαύρο θάνατο,
ενώ βρισκόμαστε στη ζωή.

Αν όμως ο θάνατος δεν βάρυνε αμετάκλητα στο δίσκο της ζυγαριάς όπως στην περίπτωση του Καρυωτάκη, είναι γιατί υπάρχει το αντίβαρο. Και το αντίβαρο είναι η μνήμη, που η σκιά του θανάτου δεν μπόρεσε να καλύψει ολότελα, καθώς σμίγει με την ανανεωτική δύναμη της αγάπης.

Άμα νιώθω
την αγάπη-σου μες στην καρδιά-μου,
ζωντανεύουν τα περιστέρια πού'θρεψα παιδί,
δίνοντάς-τους σπόρους αθωότητας μες στη φούχτα-μου.
Ξυπνούν
Και μου φέρνουν μηνύματα στα τρυφερά-τους ράμφη,
Ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος, ζει.

Άμα νιώθω την αγάπη-σου μες στην καρδιά-μου,
βλέπω το χέρι της μάνας-μου,
που στη φούχτα-της φωσφορίζουν τα γράμματα της Βίβλου,
να μου ανασταίνει ξανα
το θεό που πέθανε.

Ίσως γιατί ξέρει ύστερα από τη μεγάλη περιπέτεια της ψυχής-του μέσα στο χώρο της απόγνωσης και της απελπισίας πως δεν έχουν εξαντληθεί όλες οι προσπάθειές-του. Μέσα στο ωραίο-του ποίημα «Τί μας έφερε ο Βικέντιος» έχει τη γνώση πως κάτι άλλο ίσως να υπάρχει. Είναι ένα ποίημα γραμμένο ύστερα από το διάβασμα του μυθιστορήματος του Ίρβιγκ Στόουν για το μεγάλο Ολλανδό ζωγράφο Βικέντιο Βάν Γκώχ.

Ήτανε μια μικρή γυάλινη σφαίρα, όπου κλείσαμε την ψυχή-μας
Μικρός ουρανός, τεχνητός
....
Ο Βικέντιος
μας κουβάλησε απ' τ' ανθρακωρυχεία του Μπορινάζ
έναν κασμά,
να θραύσουμε τη μικρή γυάλινη σφαίρα.

Και πραγματικά ο κασμάς αυτός ήταν για τον Μηχανικό ο αγώνας του 1955. Με τον αγώνα τούτο έγινε χίλια κομμάτια ο μικρός τεχνητός ουρανός της γυάλινης σφαίρας που εγκλώβιζε το άτομο-του, και τη θέση-του πήρε ο αληθινός ουρανός της Κύπρου. Έτσι τουλάχιστον φαίνεται από τη δεύτερη-του ποιητική συλλογή «Τα Δυο Βουνά» το 1963. Ο τίτλος είναι και πάλι χαρακτηριστικός, γιατί δεν είναι άλλα από τον Ιλαρίωνα και τον Μαχαιρά, που συνεκδοχικά είναι οι δυο οροσειρές-μας Πενταδάχτυλος και Τρόοδος, μάρτυρες ολόκληρης της ιστορίας-μας. Αφού οι κορυφές-τους σαν μικρά νησιά υπήρχαν πριν από τη αποχώρηση των νερών και την ανάδυση μέσα από τη θάλασσα του μεγάλου-μας κάμπου, για να γεννηθεί η Κύπρος.

Ο Παντελής Μηχανικός δεν είναι ο διθυραμβικός ποιητής, ούτε ο εγκωμιαστής ιστορικών γεγονότων και προσώπων. Το εγκώμιο-του είναι έμμεσο, και γίνεται ύστερα από πολλά χρόνια και πάλι σε αντιπαράθεση με το τώρα: 1963, όταν ο κίνδυνος της ευμάρειας απειλεί με νυσταγμό την εγρήγορση, με την τύρβη το ουσιώδες. Τούτο φαίνεται στο μεγάλο-του ποίημα «Ημιχρόνιο», που κατά τη γνώμη-μου, όπως και πολλών άλλων φίλων, είναι ένα ποιητικό επίτευγμα. Μέσα σε 119 στίχους έκλεισε την ιστορία του τόπου-μας. Τη δόξα και τον πόνο-του. Το ποίημα αποτελείται από πέντε μέρη.

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια επίκληση στον Άγγελο τον Σκληρό, που δεν είναι άλλο απο τη μυστική δύναμη εκείνη που κρατά το πνεύμα άγρυπνο ώστε πάντα να λάμπει, και σαν μονάρχης να κυβερνά τη ζωή των ανθρώπων.

Άγγελε σκληρέ,
μάτωσε
μάτωσε-μου τα σπλάχνα
κι οδήγησε,
οδήγησέ-με ξανά στο δύσκολο δρόμο
στο μαρτύριο
στις εκβολές
στο θαύμα.

Ειδεμή
η ψυχή-μου πεθαίνει.

Το δεύτερο μέρος είναι μια αναφορά στο θαύμα που πραγματοποιήθηκε από τη νέα γενιά — που σε αντίθεση με τη σύνεση των μεγάλων — της Ελιάς, παρουσίασε την ολοκόκκινη καρποφορία-της στον Ύψιστο.

Ακολουθεί η μνήμη των σκοτωμένων παιδιών που η προσφορά-τους σιγά σιγά μετουσιώνεται σε ανυψωτική δύναμη.

Κρατούμε φωτογραφίες στις απομέσα τζέπες του σάκκου-μας. Όλοι έχουμε αυτές τις φωτογραφίες. Κολλήσανε απάνω στους σάκκους-μας. Μερικές μπήκανε ώς μέσα στην καρδιά-μας.

Στο τέταρτο μέρος επαναλαμβάνεται η επίκληση στον Σκληρό Άγγελο, πιο επίμονη για πιο αδυσώπητο χτύπημα.

Άγγελε σκληρέ,
σκότωσέ-με στον σκληρό δρόμο
—μή μ' αφήσεις
στην εύκολην ευθεία.
....
Κάνε την ψυχή-μου να κλάψει
αλλά να ιδώ,
να ιδώ
του πουλί να λαλεί
το δέντρο ν' ανθεί
τον σπόρο να κάνει το θαύμα.
—Βγάλε το θαύμα
μέσ' απ' το αίμα-μου.

Και στο τελευταίο μέρος ξεσπά, στο όραμα του θαύματος, σ' ένα θριαμβευτικό μεγαλυνάριο για να γιορταστεί επάξια το τέλος.

Θά' μαι ο πρώτος που θα γονατίσει
γύρω απ' τ' ολάνθιστο δέντρο.
Θά' μαι ο πρώτος που θα χειροκροτήσει
το χορό-σας.
Θα σας υμνήσω με θριαμβικά εγκώμια.
Τραγουδείστε, παιδιά-μου, χορέψτε
για να καρπίσουν τα δέντρα-μας.
Τραγουδείστε, παιδιά-μου, χορέψτε
γιατί κάπου είναι μια γιορτή.
Γιατί το τέλος είναι ένα φεστιβάλ.
Το τέλος είναι ένα φεστιβάλ
και θα πρέπει να δείξουμε τι κάναμε.
Και πρέπει η Κύπρος να χορέψει και να τραγουδήσει
όσο λεβέντικα
εκάηκε στις φλόγες του Μαχαιρά.
Ο Γρηγόρης θ' ανάψει το κυπαρίσσι-του όπου και νά' σαι.
Όπου και νά' σαι ο Γρηγόρης θα πυρπολήσει το κυπαρίσσι-του.
Όπου και νά' σαι.
ο μαύρος δείχτης του κυπαρισσιού
θα χοροπηδήσει ολόλαμπρος,
φωτιά και φλόγα.

Καί τα δώδεκα τραγούδια της συλλογής έχουν την ωριμότητα του ποιητή που έχει πια διαμορφώσει το προσωπικό-του ύφος. Ξεχωρίζει όμως το τελευταίο που δίνει και τον τίτλο της Συλλογής «Τα Δυο Βουνά» καθώς εμψυχώνονται ο Ιλαρίων και ο Μαχαιράς και συνομιλούν.

Και το 1975 τυπώνει την τρίτη και τελευταία-του συλλογή: «Κατάθεση». Ύστερα από το κακό. Σαν μάρτυρας στο Δικαστήριο του Χρόνου κάμνει την κατάθεσή-του.

Στέκεται με φρίκη

στα ερείπια και στα χαλάσματα
στα καμένα χορτάρια

και αναλογίζεται το μέγεθος του κακού. Αναρωτιέται να βρει τις αιτίες που το προκάλεσαν, το μέγεθος της ευθύνης του καθενός-μας, που παίρναμε την ευθεία, που νομίζαμε πως οι όχεντρες έχουν μόνο δυό δόντια με δηλητήριο και ύστερα

Ανακαλύψαμε πως η καθεμιά όχεντρα
είχε πια
και τρία και τέσσερα δόντια με δηλητήριο.

Ίσως είναι γιατί δεν νιώσαμε το μήνυμα της ιστορίας, γιατί δεν αποκρυπτογραφήσαμε σωστά το μήνυμά-της.

Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσες-του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.
Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ-μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε.

Αν όμως το σώμα έχει πεθάνει κι ο κόσμος-του ερείπια, χαλάσματα και καμένα χορτάρια η ψυχή παραμένει αθάνατη. Κι είναι γι' αυτό που ο ποιητής δεν απελπίζεται, αλλά υψώνει τη φωνή-του σε αισιόδοξη ικεσία.

Κι η ψυχή
μας αγναντεύει αθάνατη
καθισμένη σε ψηλό κλαρί.
Ψάλλει.
Κι ένα δάκρυ πέφτει απ το τραγούδι-της
— δικό-της ήτανε το σώμα αυτό
που ήξερε κι αυτό να τραγουδεί
που ήξερε κι αυτό να ψάλλει
με ολοζώντανες αισθήσεις μέσα στο στήθος-σου
εν υψίστοις βαθειά στους κόλπους
— δικός-της ήτανε ο κόσμος αυτός.

Ήλιε-μου, ζέσταινέ-την.
Και δώσε-της τη μεγάλη φωτιά
να κάψει τα λουριά και να ξηλώσει τις ράγες.
Και δώσε-της, ήλιε-μου τη δυνατή φωτιά
να κάψει
μέσα στις μάσκες
το θάνατο.

Οι στίχοι του Μηχανικού στην «Κατάθεση» είναι ο καθένας-τους και μια μέλισσα, που τσιμπά και θα τσιμπά για να μη μπορέσουμε ποτέ να παραδοθούμε στον ύπνο της αμεριμνησίας και της φθοράς. Θα μας κρατούν σε εγρήγορση πάντοτε. Ο Μηχανικός όμως δεν είναι ούτε πολιτικός, ούτε ιστορικός. Η αλήθεια της συλλογής είναι η αισθητική αλήθεια. Και είναι αυτή η αισθητική αλήθεια της «Κατάθεσης» που θα τοξεύει την ευαισθησία-μας και τη συνείδησή-μας.

Κυρίες και Κύριοι,

Στην αναφορά-μου για τον Παντελή Μηχανικό σταμάτησα σ ένα-του ποίημα: «Τι έφερε ο Βικέντιος».

Ίσως σ αυτό το μνημόσυνο θα ταίριαζε κατ' αναλογίαν να ρωτήσουμε κι εμείς: «Τι έφερε ο Παντελής».

Αφομοιώνοντας τον Σεφέρη, τον Ελύτη, τον Ρίτσο ίσως, και τη ρυθμική αγωγή του ποιητικού λόγου του T.S. Eliot μας φανέρωσε το βυθό της δικής-του θάλασσας:

γιομάτο μαργαριτάρια
και πολύτιμες πέτρες.

Έφερε την αλήθεια της ψυχής-του. Έφερε την απλότητα στο στίχο. Ο λόγος-του είναι γνήσιος, ζεστός αλλά τόσο απλός που μοιάζει με κουβέντα που ακούεις στο δρόμο. Διαβάστε τους στίχους-του σταματώντας σε κάθε γραμμή για να το διαπιστώσετε. Όμως με αυτά τα πενιχρά μέσα αλλά αναγκαία κατόρθωσε με τη σύνθεση και την αλληλουχία των νοημάτων να δημιουργήσει τα ωραία-του ποιήματα, ωραία μέσα στα πιο ωραία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Αν ώς τα τώρα δεν του δόθηκε η τιμητική θέση που επάξια διεκδικεί με τις τρείς συλλογές-του είναι γιατί αυτοί που ασχολούνται με τα πράματα της λογοτεχνίας-μας εργάζονται μ' ένα τρόπο ακατανόητο.

Το θεσπέσιο θέαμα που παρέχουν οι ανεμώνες ξεδιπλώνεται και στα πιο απόμερα βράχια. Και υπάρχουν είτε τις δούμε, είτε δεν τις δούμε. Αν τις δούμε εμπλουτίζεται η δική-μας όραση. Και τα ποιήματα του Παντελή Μηχανικού υπάρχουν ωραία κι ολοκληρωμένα. Ζουν τη ζωή-τους σε μορφές εύαισθησίας και κάλλους. Αν τα δούμε θα εμπλουτίσουμε τη δική-μας ψυχή και τίς δικές-μας ευαισθησίες. Αυτή είναι η μαρτυρία-μου για την ποίηση του Παντελή, και σας διαβεβαιώ είναι αληθινή. Εξετάστε-την.

Κείμενο Διάλεξης στο Δημητρίειο Πολιτιστικό Κέντρο Λάρνακας, 30.10.1979.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΕΦΕΡΗ

R. Greek Legation
Beirut, Lebanon
19.6.55

Αγαπητέ-μου κ. Μηχανικέ,

Από το περασμένο φθινόπωρο έχω κατά νου να σας γράψω. Είχα λάβει τα ποιήματά-σας την παραμονή που έφευγα από την Κύπρο. Τα πρόσεξα πολύ. Έχετε συχνά μια δική-σας όψη των πραγμάτων. Αυτό είναι που μ' έκανε να σταματήσω όταν πρώτη φορά διάβασα στίχους-σας, ένα βράδυ στου Κρανιδιώτη (Νυχτερινός περίπατος στη Λευκωσία, Γράμμα). Άλλοτε πάλι αυτή η δική-σας σπίθα δεν ξαπλώνεται σ' ολόκληρο το κομμάτι = σταματά σ' έναν ή δυο-τρεις στίχους. Δε θέλω να σας κάνω κριτική μ' αυτο τον τρόπο. Τα ξεκινήματα είναι πάντα θολά και αρετές και ψεγάδια ξεχωρίζουν δύσκολα. Όλο το ζήτημα είναι πόση συγκέντρωση έχει την δύναμη να δώσει κανείς· και πόσο μακριά μπορεί ν' ακλουθήσει αυτό που η ευαισθησία-του του δείχνει. Για να φανούν τέτια πράγματα χρειάζεται καιρός, προπάντων στην Ελλάδα όπου τα πρώιμα έργα είναι τόσο σπάνια, ίσως γιατί δεν κληρονομούμε απο τις περασμένες γενιές πολλά *έτοιμα*, όπως στην Ευρώπη. Συχνά συλλογίζομαι πως αυτό κάνει την Ελλάδα πιο ελκυστική — αυτή η δυσκολία. Όπως κι αν είναι πιστέψατε στο δαιμόνιο ή το ένστικτο που κάθε ποιητής έχει και που του μιλά με μια γλώσσα που οι άλλοι δεν καταλαβαίνουν εύκολα γιατι είναι ριζωμένη πολύ βαθύτερα από τη συνείδηση.

Αλλά γράφω για πράγματα που είτε έχει νοιώσει κανείς μόνος-του, είτε δε φελούν ειπωμένα απο άλλον. Και είναι καλύτερα τέτιες κουβέντες να γίνονται διαλογικά. Άς ελπίσουμε πως θα μας δοθεί κάποτε η ευκαιρία.

Δουλέψατε τη γλώσσα-σας και τους ρυθμούς-σας.

Με εγκάρδια χαιρετίσματα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Πιστεύω πως η Κύπρος έχει πολλά να δώσει στην ελληνική φωνή.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

Α. ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ι. Οι Συλλογές

1. Παρεκκλίσεις (Σημειώσεις Ημερολογίου 1952-54), Κύπρος, 1957, σελ. 32. (Περιλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη τη συλλογή «Δοκιμασία Ονείρων», βραβευμένη από τα «Κυπριακά Γράμματα» το 1954. Αφιερώνεται του Νίκου Κρανιδιώτη).
2. Τα Δυό Βουνά, Λευκωσία, 1963, «Λυρική Κύπρος», αρ. 35, σελ. 20. (Αφιέρωση: Του Θουκυδίδη και του Ορέστη).
3. Κατάθεση, Κύπρος, 1975, σελ. 32. (Σε πρώτη μορφή η έκδοση περιλαμβάνει στη σελ. 17 το ποίημα «Το φονικό της Κίρκης», αντί του ποιήματος «Αγαλματοποιός» που επικράτησε τελικά. Της πρώτης μορφής διασώζονται μερικά αντίτυπα).

ΙΙ. Ποιήματα δημοσιευμένα που δὲν περιλήφθηκαν στις συλλογές.

1. «Ένας αητός πέθανε», (Αφιέρωση: Στο δάσκαλό-μου Κ.Π. Χατζηϊωάννου), *Κυπριακά Γράμματα*, Τ. 203, Μάιος 1952.
2. «Θα ξεκινήσουμε επιτέλους», Κυπριακά Γράμματα, Τ. 215 Μάιος 1953.
3. «Ταξίδι», *Κυπριακά Γράμματα*, Τ. 224, Φεβρ. 1954.
4. «Κριτής», *Κυπριακά Γράμματα*, Τ. 225, Μάρτης 1954.
5. «Η Πρωτοχρονιά του Αρχηγού», *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 5, Φλεβάρης 1961.
6. «Σχεδίασμα με κάρβουνο» (δημοσιευμένο με το ψευδώνυμο Παύλος Τελώνης), *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 166, Ιούλιος 1974. *Η Σημερινή*, 4.3.1979 (φωτ. χγφ.)
7. «Αφροδίτη», *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 171 (σελ. 56), Δεκ. 1974.
8. «Το Φονικό της Κίρκης», *Πνευματική Κύπρος»*, Τ. 171, Δεκ. 1974
9. «Αντίσταση», *Τα Νέα»*, 11.2.1979 (φωτ. χγφ.)

ΙΙΙ Άλλα κείμενά-του

«Γύρω από μια κριτική» (επιστολή), *Νέα Εποχή*, Τ. 121, Νιόβρης—Δεκ. 1976.

«Τα κρατικά βραβεία και η *Σημερινή*» (επιστολή, *Φιλελεύθερος*, 5.1.1977.

«Η Ποιητική Συλλογή του ΠαντελήΜηχανικού»(επιστολή), *Τα Νέα*, 7.1.1977.

«Δεξιά και Αριστερά παρερμήνευσαν το έργο του Παντελή Μηχανικού» (ανέκδοτη επιστολή του ποιητή προς τον δημοσιογράφο Π. Παιονίδη). *Χαραυγή*, 31.1.1979, *Ελεύθερη Κύπρος*, 1.2.1979.

«Το τελευταίο γράμμα του Παντελή Μηχανικού» (επιστολή στον Πρόεδρο κ. Σπ. Κυπριανού). *Η Δημοκρατική*, 26.2.79

Β. ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟ

Ι. Σημειώματα κριτικὲς κ.ά.

Ανδρέου, Α. «Παντελής Μηχανικός» (σημείωμα), *Τα Νέα*, 11.2.1979.

Ζαφειρίου, Λ. «Παντελής Μηχανικός, ένας λιποτάκτης της γενιάς του 1960» *Τα Νέα*, 24.1.1979, 11.2.1979.

Ζυμπουλάκη, Στ. «Γράμμα προς τον Παντελή Μηχανικό», *Μόρφωσις*, Τ. 371, Απρίλιος 1976.

Ηλιάκη, Αντ. Κ. «Σαν ένα κομμάτι χαρτί» (ποίημα αφιερωμένο στη μνήμη των Χρ. Σ. και Π.Μ.),*Νέα Εποχή*, Τ. 137-138 Ιούλης-Οκτ. 1979.

Ιακώβου, Α. «Μνήμη Παντελή Μηχανικού», *Η Σημερινή*, 26.1.1979, *Μάχη*, 27.1.1979, *Τα Νέα*, 28.1.1979.

Καρατζόγλου, Γ. «Μια μνήμη και μια επέτειος» (σημείωμα), *Νέα Εποχή*, Τ. 134-135, Γεν.—Απρ. 1979.

Κατσελλή, Ρ. «Σε ποιούς ανήκει ο Παντελής Μηχανικός» (επιφυλλίδα), *Φιλελεύθερος*, 22.3.1979.

Κατσώνη, Κ. «Ένας Μεγάλος: Ο Παντελής Μηχανικός», *Δελτίο Αποφοίτων Παιδαγ. Ακαδ. Κύπρου* 70-71, αρ. 12, Φεβρ. 1979.

«Ο Παντελής Μηχανικός και το επώνυμο αναγνωστήριο στη Λάρνακα», *Ελεύθερη Κύπρος*, 15.11.1979, *Μόρφωσις*, Τ. 414-415, Νιοβρ.-Δεκ. 1979.

Κράλη, Μ. «Κατάθεση», *Η Σημερινή*, Απρίλης 1976, 26.1.1979. «Μνημοσύνη Παντελή Μηχανικού: Εννιά μήνες απο το θάνατό-του». *Η Σημερινή*, 23.10.1979. «Μνήμη Παντελή Μηχανικού», *Η Σημερινή*, 20.1.1980.

Κρανιδιώτη, Ν. Η Κυπριακή Ποίηση, Αθήνα, 1969, Σελ. 30.

Κωνσταντινίδη, Α. «Ποίηση και Εκρηκτικές Ύλες», Αμφισβητήσεις Λευκωσία, 1977, *Η Σημερινή*, 26.1.1979.

Λυκαύγη, Α. «Ο Παντελής-μας (χρονογράφημα), *Φιλελεύθερος*, 23.1.1979. «Κύπριοι Συγγραφείς μιλούν για το Νόμπελ Λογοτεχνίας» (αναφορά), *Η Σημερινή*, 21.1.1980.

Λυσιώτη, Γ. «Εισαγωγή στην σύγχρονη Κυπριακή ποίηση», *Κυπριακά Χρονικά*, Τ. 1, Νιόβρης 1960.

«Παντελής Μηχανικός, ο ποιητής του εσωτερικού βάθους», *Φιλελεύθερος*, 26.1.1979.

«Παντελής Μηχανικός, μια προσέγγιση του Α. Χριστοφίδη», *Φιλελεύθερος*, 12.4.1979.

Μεσεβρινός, «Πνευματικό Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 10.7.1978.

«Αποχαιρετισμός στον Ποιητή», *Ανεξάρτητος*, 5.2.1979.

Μιλλιεξ, Τ. Γκρίτση, Κριτική της Κυπριακής Λογοτεχνίας, Κύπρος, 1970.

«Αποχαιρετισμός στόν Παντελή Μηχανικό», *Η Δημοκρατική*, 19.2.1979.

Μ.Κ. «Π. Μηχανικού: Κατάθεση, μια ιδεολογική ανάλυση». *Φιλελεύθερος*, 8/9.1.1977.

Ονουφρίου—Χριστοφόρου, Β. «῾Ενα γράμμα στον Παντελή Μηχανικό», *Φιλελεύθερος*, 26.1.1979, *Δημοκρατική*, 29.1.1979.

Οξύπορου, «Κρατικά Λογοτεχνικά Βραβεία», *Η Σημερινή*, 1.1.1977.

Ορφανίδη, Ν. «Κατάθεση» (ποίημα αφιερωμένο στον Π. Μηχανικό) *Φιλελεύθερος*, 25.1.1979.

«Τέσσερα ποιήματα δοσμένα», Κατάθεση στον Παντελή Μηχανικό. *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 224-225, Μάης—Ιούνης 1979.

Παιονίδη, Π. «Παντελή Μηχανικού: Κατάθεση» (κριτική) *Νέα Εποχή*, Τ. 119-120, Ιούλης—Οκτ. 1976.

Παναγή, Ειρ. «Παντελή Μηχανικού: Τα Δυό Βουνά» (κριτική) *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 37, Οκτ. 1963.

Περνάρη, Α. «Παντελής Μηχανικός», *Αγών*, 18.2.1979.

Πιλλά, Α. «Αποχαιρετιστήριο» (ποίημα), *Τα Νέα*, 28.1.1979.

«Μερικές σκέψεις για τον ποιητή», *Τα Νέα*, 11.2.1979.

Ροδίτη, Α. «Τα μεγάλα έργα δεν πέφτουν με τα αλεξίπτωτα» (συνέντευξη) *Η Σημερινή*, 30.1.1980.

Σαμουήλ, Ηβης Α. «Π. Μηχανικός, ο Βάρδος της Ελευθερίας», *Η Σημερινή*, 26.1.1979.

Σέρτη, Γ. «῾Ενας Ποιητής έφυγε» (χρονογράφημα», *Τα Νέα*, 23.1.1979.

Σταυρίδη, Φ. «Για τα Κρατικά βραβεία λογοτεχνίας (επιστολή) *Φιλελεύθερος*, 8.1.1977.

«Η αγάπη που μας έδωσες μας δυσκολεύει τη ζωή», (νεκρολογία), *Τα Νέα*, 28.1.1979.

Στεφανίδη, Τ. «Αιωνία-σου η μνήμη, Παντελή», *Η Σημερινή* 26.1.1979.

Φιλότεχνου, «Στον Παντελή», *Φιλελεύθερος*, 31.1.1979.

Χαλλούμα, Σ. «Στον Παντελή που φεύγει για πάντα» (ποίημα) *Φιλελεύθερος*, 3.2.1979.

Χρίστη, Δ.Σ., «Παντελής Μηχανικός», *Φιλελεύθερος*, 27.1.1979.

Χριστοφίδη, Α. «Ο Παντελής Μηχανικός μέσα στην Κυπριακή πραγματικότητα», *Φιλελεύθερος*, 20/21.3.1979.

Χρυσάνθη, Κ. «Παντελή Μηχανικού: Κατάθεση», (κριτική), *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 215-216, Αυγ.—Σεπτ. 1978. «Πέθανε ο Παντελής Μηχανικός. Πώς όμως;» *Πνευματική Κύπρος*, Τ. 222, Μάρτης 1979.

II. Ε π ι λ ο γ ή ε ι δ ή σ ε ω ν κ. ά.

«Βαριά απώλεια για τα γράμματά-μας», (σημείωμα και φωτογραφία), *Νέα Εποχή*, Τ. 133, Νιόβρης—Δεκ. 1978.

«Πέθανε ο ποιητής Παντελής Μηχανικός», *Ανεξάρτητος*, 22.1.1979.

«Πέθανε ο Παντελής Μηχανικός» *Απογευματινή*, 22.1.1979.

«Προέβλεπε το θάνατό-του ο Παντελής Μηχανικός», *Ο Αγών*, 23.1.1979.

«Παντελής Μηχανικός» (σημείωμα). *Απογευματινή*, 23.1.1979.

«Παντελής Μηχανικός» (σχόλιο), *Τα Νέα*, 23.1.1979.

«Βαθειά θλίψη από το θάνατο του ποιητή Παντ. Μηχανικού», *Η Σημερινή*, 23.1.1979.

«Στην Λευκωσία η κηδεία του Π. Μηχανικού», *Φιλελεύθερος*, 23.1.1979.

«Πέθανε στο Λονδίνο ο Παντελής Μηχανικός» (σημείωμα και ποίημα), *Χαραυγή*, 23.1.1979.

«Η ῾Ενωση Λογοτεχνών τιμά τον Π. Μηχανικό», *Τα Νέα*, 24.1.1979.

«Ο θάνατος του ποιητή», (σχόλιο), *Η Σημερινή*, 24.1.1979.

«Αύριο η κηδεία του Μηχανικού», *Η Σημερινή*, 24.1.1979.

«Παντελής Μηχανικός» (σχόλιο), *Φιλελεύθερος*, 25.1.1979.

«Ζητείται μετά θάνατον βράβευση του Π. Μηχανικού», *Η Σημερινή*, 26.1.1979.

«Κηδεύτηκε ο Παντελής Μηχανικός», Χαραυγή, 26.1.1979.

«Τάφηκε ο ποιητής Μηχανικός» (είδηση και φωτογραφία), *Τα Νέα*, 28.1.1979.

«Παντελής Μηχανικός», *Αδούλωτη Κύπρος*, 3.2.1979.

«Παντελής Μηχανικός» (σημείωμα με την υπογραφή «Επιστολογράφος»), *Εικόνες*, Τ. 47, 2/15.2.1979.

«Για να περάσεις ποιητή» (ανώνυμο ποίημα), *Τα Νέα* 11.2.1979.

«Ο ποιητής Π. Μηχανικός», *Τομές*, Τ.47, Αθήνα, Απρίλης 1979.

«Το Δημητρίειο τίμησε τον Παντελή Μηχανικό», *Τα Νέα*, 6.11.1979, *Χαραυγή*, 7.11.1979.

"In Memoriam" (νεκρολογία), Customs Bulletin, No.6, Winter 1979.

«Η Ελεύθερη Σκέψη Πάφου τιμά τον Παντελή Μηχανικό», *Φιλελεύθερος*, 22.2.1980, *Τα Νέα*, 24.2.1980, *Η Σημερινή*, 26.2.1980.

III. Δ ι ά φ ο ρ α

1. «Αφιέρωμα στον Παντελή Μηχανικό», *Ίρις* (περιοδικό Ελλην. Ομίλου Αγγλικής Σχολής Λευκωσίας) Τ. ΙΕ, Μάιος 1979.
2. Εκδήλωση στη μνήμη Π. Μηχανικού (Πολιτιστική Κίνηση «Κύκλος», Λάρνακας, 31.1.1979. Ομιλητής: Α. Χριστοφίδης «Ο Παντελής Μηχανικός και η ποίηση στην Κύπρο.
3. Εγκαίνια «Αναγνωστηρίου Παντελή Μηχανικού» στο Δημητρίειο Πολιτιστικό Κέντρο Λάρνακας, 31.10.1979. Ομιλητές: Φ. Σταυρίδης: «Για τον Παντελή Μηχανικό»
   Θεοδόσης Νικολάου: «Η ποίηση του Παντελή Μηχανικού».
4. Φιλολογικό Μνημόσυνο Παντελή Μηχανικού, Ελεύθερη Σκέψη, Πάφος, 13.2.1980. Ομιλητές ως προηγουμένως.

* Με την πολύτιμη συμβολή του Στέφανου Ζυμπουλάκη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΣΕΛΛΟΣ

Η ΟΥΤΟΠΙΑ

(α π ό σ π α σ μ α   ν ο υ β έ λ λ α ς).

ΗΤΑΝΕ ΒΕΒΑΙΟ πως κάτι δεν πήγαινε καλά, αν ακόμη δεν ήταν κι η κατάσταση που εγκυμονούσε κάτι σοβαρό κι επικίνδυνο. Ο άνθρωπος που εργαζόταν πλάι-του, εξαφανίστηκε από μέρες δίχως φανερό λόγο. Στο εργοστάσιο συμπεριφέρονταν παράξενα, χωμένοι κάποτε σε σιωπή κι άλλοτες ξεσπώντας σ' ερεθισμένο κουβεντολόι. Χτες ακόμη πρόσεξε το πυρωμένο βλέμμα τοῦ αντικρινού-του να τον καρφώνει, κι αυτός, σε τυφλήν αγανάκτηση, τοῦ δειξε τη γροθιά-του.

Μα τί στην οργή γινόταν εκεί μέσα; Όσο ζητούσε να το ξεδιαλύνει, τόσο το στομάχι-του αναδευόταν σε ναυτία. Το κύμα τῆς κουφόβρασης ανέβαινε ολοένα. Για την ώρα αδημονούσε να ιδεί τη βάρδια-του να παίρνει τέλος για ν' αποτραβηχτεί στο δωμάτιό-του.

Όμως κι εκεί δεν βρήκε τη μοναξιά και τη γαλήνη που προσδοκούσε. Το κρεβάτι ήτανε χαμηλό, κάπου μια σπιθαμή από το πάτωμα. Μιας και στο πλάι δεν ήταν ένα ισοϋψές έπιπλο, κάτι σαν κομμοδίνο, αναγκαζόταν ν' αραδιάζει τα χρειώδη καταγής. Κι εκεί έβλεπες τώρα το κανάτι με το νερό, ένα καντηλέρι με μισοφαγωμένο κερί, ενώ ο χοντρός ονυχοκόπτης, ορθάνοιχτος, του θύμιζε πως θά'πρεπε κάθε τόσο να κόβει και να καθαρίζει τα νύχια-του.

Πήρε την εφημερίδα κι άρχισε να διεξέρχεται τους τίτλους εντελώς μηχανικά. Έτσι συνήθως τον έπαιρνε ο ύπνος. Σήμερα όμως ένα τσούρμο παιδιά στή μάντρα της λαϊκής πολυκατοικίας, ξεκινώντας να παίζουν, αναστάτωναν τη μεσημβρινή αργία. Απόμεινε άϋπνος κοιτώντας ανυπόμονα το ταβάνι. Κι όταν αργότερα επικράτησε σχετική ησυχία, ένα παιδί, προφανώς ένα ζωηρό βρέφος, ακούστηκε να τσιρίζει στο πλαϊνό δωμάτιο. Δεν τους χώριζε παρά μια μεσόθυρα αμπαρωμένη κι απ' τις δυό μεριές. Οι ήχοι έφταναν διαπεραστικοί στ' αφτιά-του.

«Στην οργή!» γρίνιαξε, κι ανακάθησε νευρωμένος στο κρεβάτι.

Μέχρι σήμερα είχε υπόψη-του εκεί πίσω, ένα φιλήσυχο γέρικο ζευγάρι που για τις μαλακές μουρμουριστές κουβέντες-του, το παρομοίαζε με αδρά έντομα που ρουθούνιζαν ανάμεσά-τους για συνεννόηση. Λες, τόσο σύντομα ν' αντικαταστάθηκαν μ' αυτούς εδῶ τους ενοχλητικούς; Γιατί, αφού το παιδί έκλαψε για λίγο, αλαφριά, ανάρια βήματα, κινήθηκαν προς τη διεύθυνσή-του. Μια μαλακή, γλυκιά φωνή πήρε να το νανουρίζει. Μόλις όμως σώπασε, έντονη λογομαχία ξέσπασε ανάμεσα στη γυναίκα κι έναν άντρα. Ο τελευταίος απο τον τόνο της ομιλίας-του, φαινόταν αδροφτιαγμένος. Πρέπει να είχε κοντό, χοντρό λαιμό και μια κοιλιά που προεξείχε. Οπωσδήποτε έδινε την εντύπωση ενός σκαιού κι άξεστου τύπου. Τέλος, αποδείχτηκε φοβερός κι αδίσταχτος. Γιατι σαν ο μηχανοτεχνίτης έβαλε πέρα αφτί, τον άκουε να λέει στη γυναίκα. «Μη στήνεις πείσμα. Μην κάνεις την άγια και την ανήξευρη. Η δουλειά είναι σοβαρή κι επικίνδυνη. Πρέπει να δουλέψει μαχαίρι, να χυθεί αίμα!»

Η κουβέντα κεραύνωσε τον μηχανοτεχνίτη. Σιωπούσε και περίμενε. Τότες άκουε τη γυναίκα που τον έβαζε μπρος.

«Καλά, μου τό' χεις πει τόσες φορές. Ωστόσο μ' όλα αυτά, κάτι πικρό κι αναπάντεχο μας περιμένει.»

Το τελευταίο ήταν αρκετό να ερεθίσει τον άνθρωπο με τη χοντρή φωνή που όργωνε, στο μεταξύ, με βαριά βήματα, το δωμάτιο. Πρέπει να ήταν ο άντρας-της. Φαινόταν ανένδοτος. Η γυναίκα όσο κι αν σώπαινε, έδειχνε πεισμωμένη. Έτσι, ο καβγάς ξεκινούσε από εκεί που είχε σταματήσει. Το βρέφος ενοχλημένο έμπηγε τις φωνές. Τότες οι γονείς φώναζαν περισσότερο. Έτσι όμως γινόταν το αντίθετο με τους τρεις στη διαπασών, εκτός από την περίπτωση που οι μεγάλοι σταματούσαν καί τρέχαν να το ημερέψουν.

Βασικά η κατάσταση ήταν ανυπόφορη για το μηχανοτεχνίτη που είχε τα νεύρα τσακισμένα από τον κρότο τῆς μηχανῆς που δούλευε όλη τη μέρα πλάι-του. Μέσα στην κάψα του μεσημεριού το κεφάλι-του πήγαινε να σπάσει. Θά 'θελε ν' αντιδράσει με κάποιο τρόπο.

Παράτησε βιαστικά το κρεβάτι. Έριξε νερό στο πρόσωπο και στα μαλλιά. Χτενίστηκε πρόχειρα. Φόρεσε καθαρό πουκάμισο και κατέβηκε με θόρυβο τις σκάλες της πολυκατοικίας. Τραβούσε για το κέντρο της πόλης.

ΠΕΡΠΑΤΗΣΕ ένα διάστημα κι έφτανε στην ανηφοριά. Πέρα, μακριά η πόλη μέσα στους καπνούς και το σύθαμπο του βραδινού, φάνταξε αληθινό χάος. Ξέφρενοι ήχοι και θόρυβοι σμίγανε σ' ένα ομοιογενές, αρμονικό βουητό.

Πήρε το λεωφορείο για να βρεθεί σύντομα στις μεγάλες, ευρύχωρες λεωφόρους. Στα πλατιά πεζοδρόμια με τα φυσικά η τεχνητά λουλούδια υπήρχε τόπος για όλους. Οι βιτρίνες στο μήκος της διαδρομής-του, στολισμένες με κάθε είδος πολυτέλειες, απασχολούσαν ευχάριστα την προσοχή-του. Ο άπλετος φωτισμός με τις πολύχρωμες διαφημίσεις, χόρευαν παιγνιδιάρικα στα μάτια-του.

Σύντομα η στενοχώρια-του έκανε πέρα. Κέρδιζε τον εαυτό-του. Κι ήταν στο σημείο αυτό που άρχιζε να ελπίζει πως θ' αντάμωνε τον άλλον άνθρωπο: τον καλό-του φίλο, αυτόν δηλ. που είχε υπόψη ξεκινώντας από την πολυκατοικία. Συνήθως κάνανε καλή παρέα και το βράδυ θα κυλούσε ευχάριστα.

Ωστόσο ούτε στο δρόμο προς τα πέρα, ούτε στην είσοδο του μεγάλου κινηματογράφου που κάθε τόσο αντάμωναν, μπόρεσε να τον ανακαλύψει. Στενοχωρημένος γάντζωσε την προσοχή-του στις πινακίδες με τα «Σήμερον», «Αύριον», «Προσεχώς» με σκοπό να κατατοπιστεί στις ταινίες και να κερδίσει χρόνο. Τέλος, το βλέμμα-του καρφώθηκε στο έργο της ίδιας ημέρας.

«Καταπληχτικό, μα την πίστη-μου!» φώναζε σε λίγο κι απόμεινε να μελετά τις εικόνες που παρίσταναν σκηνές με συνωμοσίες, δολοφονίες, φοβερές συγκρούσεις. Μια απ' αυτές παρουσίαζε μελλοθάνατους μπρος στο εκτελεστικό απόσπασμα. Με πείσμα και κάποιο δέος, κατάληγε:

«Ναι, αυτό πρέπει να το ιδεί κανείς. Οπωσδήποτε!». Κι όπως στην περίπτωση να ήταν απόλυτα αναγκαία η παρουσία του φίλου-του, παραμέρισε και βάλθηκε να τον αναζητά με πείσμα κι ανυπομονησία. Μα πού τέτοια τύχη ἡ ευχαρίστηση; Δεν τον διέκρινε πουθενά. Ήτανε ακόμη έτοιμος να παραιτηθεί από την προσπάθεια και να κάνει προς τα έξω. Εισορμούσε ωστόσο εκείνη την ώρα ένα πλήθος για την επόμενη παράσταση, που αυτόματα τον παράσερνε στη φόρα-του· τότε κι εντελώς τυχαία ή από καταπληχτική σύμπτωση, ένας χοντροδεμένος με μέτριο ανάστημα άντρας, μ' ανασηκωμένα μαλλιά και αδρά, βοϊδίσια μάτια, με πλάϊ μια

γυναίκα μ' ένα παιδί στην αγκαλιά, πέφταν επάνω-του. Το μικρό στο στρίμωγμα που του γινόταν, πήρε να κλαίει και το κλάμα-του έμοιαζε μ' εκεινού της πολυκατοικίας!

Ο μηχανοτεχνίτης αναταράχθηκε σε δυσφορία. Γέμισε υποψίες. Μια προκατάληψη κι ένας αόριστος φόβος, του σκέπασαν τη σκέψη. Έκανε να στρέψει αλλού μα γύρισε ξανά προς τη μεριά-τους. Τους κοίταξε επίμονα. Στ' αφτιά-του ερχόταν η βραχνή, χοντρή φωνή του ανθρώπου που κάτι έλεγε στη γυναίκα. Αυτή διατηρούσε στο πρόσωπο ένα χλωμοκίτρινο χρώμα και στα μάτια και το στόμα-της, πλανιόταν ένα παράπονο που προκαλούσε. Το παιδί πήρε να κλαίει ξανά. Ο μηχανοτεχνίτης δεν κρατήθηκε.

«Άχ, κυρά-μου. Αυτό το παιδί, αυτό το βρέφος, πώς το σέρνετε μαζί-σας τέτοιαν ώρα; τόλμησε να την ρωτήσει όπως να την μάλλωνε. Κι ωστόσο περισσότερο την λυπόταν.

Η γυναίκα σε υποταγή έτρεξε να του αποκριθεί. «Πού να το αφήναμε; Αυτός εννοούσε να' ρθούμε κι οι τρεις».

Ο χοντρός έμπαινε στη μέση. Κάρφωσε σε θυμό τον μηχανοτεχνίτη.

«Παράτα-μας, άνθρωπέ-μου. Κάνε τη δουλιά-σου! Και γυρνώντας στη γυναίκα, της σύστηνε αυστηρά· «Κουκούλωσέ-το. Κράτησέ-το καλά. Τι, θα κάνουμε πέρα, όταν εδώ σκοτώνουν τον κόσμο, τ' αδέλφια μας;» Ο μηχανοτεχνίτης συγκρατήθηκε. Δεν έβγαζε μιλιά. Ο κύκλος του μυστηρίου στένευε και τον έχωνε μέσα-του. Μιας όμως κι όλα γινόντανε μέσα σε κίνηση και κάτω από πίεση, αναγκάσθηκε ν' ακολουθήσει τη φορά του πλήθους. Προχώρησε εντελώς αυτόματα παθητικά και βρέθηκε στην αίθουσα της προβολής. Κι αφού ούτε εκεί μπόρεσε να σταματήσει στο σημείο που θά'θελε, κατηφόρισε στις μπροστινές θέσεις. Τελικά ανακάλυπτε πως καθόταν στην ίδια σειρά με το χοντρό και τη γυναίκα με το παιδί στην αγκαλιά. Αυτό πήρε ξανά να κλαίει. Χαλούσε κόσμο.

«Σιωπή, Σουτ... Το παιδί! Το παιδί να φύγει...» Διαμαρτύρονταν από παντού.

Ο χοντρός γύρισε οργισμένος στη γυναίκα.

«Κάν'το να σιωπήσει, σου λέω. Δός-του γάλα.» Και με το βλέμμα στους διπλανούς, την κατσάδιαζε. «Κοίτα εκεί, δεν είναι σε θέση να κάνει κουμάντο ένα παιδί!»

Ο μηχανοτεχνίτης ένιωθε ανήσυχος, ταραγμένος. Μια παράξενη αλληλεγγύη τον έδενε με τους ανθρώπους της πολυκατοικίας. Η γυναίκα μέσα από τις φωνές και τις διαμαρτυρίες του κόσμου ή κι από φόβο της αστυνομίας, τά'χε χαμένα. Έσφιγγε το παιδί στο στήθος-της, κόντευε να το πνίξει.

Επιτέλους άρχιζε η προβολή. Ο καθένας κάρφωσε τα μάτια ψηλά στην οθόνη. Επικράτησε ησυχία και το παιδί είτε νανουριζόταν από τη μουσική, είτε ήταν θαμπωμένο από τα χρώματα των εικόνων, σιωπούσε.

Η κατάσταση όμως άλλαξε ολοκληρωτικά από τη στιγμή που βάλαν μπρος το κύριο φιλμ. «Οι Καταδυναστεμένοι τῆς Γης» ήταν ο τίτλος. Στην οργή! Ήταν κάτι συναρπαστικό σαν υπόθεση και πολύ παραστατικό με τον τρόπο που το είχαν γυρίσει. Ήταν έγχρωμο, σινεμασκόπ, με τόσο ζωηρά χρώματα που όταν π.χ. επρόκειτο για αίμα που ανάβλυζε από πληγές, αυτό φάνταζε πηχτό καί λαμποκοπούσε, όπως να τό'χες μπροστά-σου, κι ανατρίχιαζες!

Ο χοντρός δέθηκε από την πρώτη στιγμή μαζί-του. Κάρφωσε τα μάτια στην οθόνη. Στερέωσε το κορμί στο κάθισμα και τα χέρια-του σφίγγανε αμετακίνητα

τα πλαϊνά στηρίγματα. Σαν όμως τη μια στιγμή διαδεχόταν μιά άλλη φοβερότερη, τα χείλη-του παίρναν να τρεμοπαίζουν. Τα δόντια-του χτυπούσαν ενώ από το αδρό-του στόμα και το λαιμό, βαριές ανάσες, επιφωνήματα κι ακατανόητες κουβέντες, φεύγαν ανεξέλεγκτα ολόγυρα.

Ο μηχανοτεχνίτης μόλο που ένοιωθε κι ο ίδιος συγκινημένος, δεν ήταν να παραβλέψει το βάσανο του πλαϊνού-του. Ίσως να προτιμούσε να κλάψει το παιδί για να συνέλθει, στο μεσοδιάστημα, ο πατέρας. Αντίθετα όμως έφτανε τώρα η μεγάλη στιγμή. Ήταν η περίπτωση που οι δέκα ηρωϊκοί αγωνιστές οδηγούνταν στο εκτελεστικό απόσπασμα. Η σκηνή ήταν ανατριχιαστική. Η ανθρώπινη αδικία φάνταζε τρομερή κι ασυγχώρητη στην κρίση του χοντρού. Έβαλε τις φωνές, διαμαρτυρήθηκε έντονα μια και δυο. Τέλος στάθηκε όρθιος. Ανεβοκατέβαζε τα χέρια, πολεμούσε με αόρατο εχθρό.

«Σταυρωτήδες, δολοφόνοι των παιδιών του λαού! Τί πάτε να κάνετε;» μούγκριζε όπως τρελλός, κοιτώντας στο πλάϊ και πάλι μπρός στη σκηνή.

Προσπάθησαν να τον ηρεμήσουν. Ο μηχανοτεχνίτης τον τραβούσε από το πουκάμισο να καθίσει. Μα ο άλλος ήταν εντελώς αχαλίνωτος, αποφασισμένος. Τότες από το βάθος της πλατείας δούλεψε η αντίδραση. Μια ομάδα εγκάθετων, τον απόπαιρνε.

«Βάλε φρένο στη μανία-σου κομμουνιστή, κόκκινε. Δεν σ' αρέσει ο νόμος κι η τάξη;»

Ο χοντρός φρύαξε:

«Σκυλιά του σατανά! Εδώ είστε λοιπόν; Κατεβήκατε απ' τη σκηνή; Βρίσκεστε ανάμεσά-μας;»

Η αντίδραση που ξεκίνησε απο το βάθος της πλατείας ενισχύθηκε σε μερικές άλλες ξεκούρδιστες φωνές απ' εδώ μπροστά. Πρέπει να ήταν προς την άκρη της σειράς που καθόταν ο χοντρός κι η γυναίκα-του. Δυο βρώμικοι τύποι βάλθηκαν, δίχως συστολή, να τον βρίζουν και να τον προκαλούν:

«Σκάσε μαχαιροβγάλτη, μπεκρούλιακα του συνοικισμού!» του φώναζαν.

Ο χοντρός τινάχτηκε. Στάθηκε όρθιος στη θέση-του. Κοίταζε ολόγυρα. Μ' όλο το σκοτάδι τους κάρφωσε με το μάτι. Ήτανε σε αχτίνα δράσης και πίστευε πως δεν θα του ξέφευγαν. Όρμησε καί ποδοπατώντας, όσους βρέθηκαν μπροστά, έπεσε επάνω-τους. Ο ένας κατάφερε να γλιστρήσει προς το διάδρομο. Ο άλλος, φυσικά ανίσχυρος, έγινε παιγνίδι μέσα στις χερούκλες-του. Τέλος κύλησε χάμω αφήνοντας βαθύ στεναγμό. Ο χοντρός τον παράτησε έτσι και προσπέρασε. Κινήθηκε σβέλτα κι ύπουλα σε μια πλάγια έξοδο. Εξαφανίστηκε.

Ο μηχανοτεχνίτης αναστατωμένος κι αυτός, βρέθηκε όρθιος στο κάθισμά-του. Από την αρχή τῆς προβολής ήταν δεμένος με την ταινία. Τα διάφορα περιστατικά-της τον κρατούσαν σε αγωνία. Για την ώρα ένιωθε αλληλέγγυος με την περιπέτεια του χοντρού. Μοιράστηκε μαζί-του την οργή και την αγανάκτηση. Η γυναίκα με το παιδί αγωνιούσε στο πλάι. Δεν κρατήθηκε. Προσεκτικά παραμέρισε τη γυναίκα. Χύθηκε βιαστικά στο σημείο της συμπλοκής. Σκόνταψε στο σώμα του αντιδραστικού που βρέθηκε στα πόδια-του. Έσκυψε χάμω. Κοίταζε, έψαχνε. Τό χέρι-του σκάλωσε στη λαβή ενός μαχαιριού. Τό'πιασε. Το μετακίνησε. Ήτανε καρφωμένο στην κοιλιά του νεαρού ταραξία που σφάδαζε καταγής. Σκέφτηκε: «Να το παρατήσω στη θέση-του;» Του φάνηκε μισητή αδράνεια. «Να το χώσω πιο βαθειά;» Υπήρχε περιθώριο.

Μέσα σ' ένα τρέμισμα του μυαλού, άκουσε, όπως σε όνειρο, την κουβέντα του χοντρού που μιλούσε για μαχαίρια κι αίματα. Το παιδί ξεκίνησε να κλαίει γοερά. Ήταν η στιγμή που χίλιες φωνές τον έβαζαν μπρός να δράσει. Τέλος το ανάσυρε απ' εκεί που ήταν μπηγμένο. Άχνιζε ακόμη απο το χλιό αίμα που έσταζε στο δάπεδο. Τον παρακολουθούσαν με δίψα ένα σωρό απο τριγύρω. Μ' ένα άχτι που ήταν ανεξιλέωτο, φώναζε, τους ικανοποιούσε:

«Να, αυτό δεν ζητούσε; Αυτό δεν του ταίριαζε;»

Κι αμέσως έστησε κορμί, φανερά υπερήφανος, ευχαριστημένος. Γύριζε δεξιά, αριστερά αναζητώντας το χοντρό. Δεν τον διέκρινε πουθενά. Έψαχνε για το φίλο-του που κάπου εκεί πρέπει να παραστεκόταν. Αοριστίες. Σπαρτάρησε από λαχτάρα. Ο φόνος πρόβαλλε, ολοκληρωτικά ευθύνη-του.

Γύρω η ταραχή ήταν κιόλας ξεκινημένη. Τώρα άναβαν τα φώτα κι ήταν όπως ν' άνοιγε η αυλαία. Ο μηχανοτεχνίτης στο διάδρομο τῆς πλατείας, φάνταξε ο πρωταγωνιστής της σκηνής. Οι φωνές κι οι αντεγκλήσεις αντηχούσαν σατανικά στον κλειστό χώρο. Οι θεατές από ψηλά κρεμάλιζαν τα κεφάλια να ιδούν. Οι πλαϊνοί σπεύδαν να πάρουν επαφή με το έγκλημα. Οι αντιδράσεις ήτανε έντονες κι ανάλογες με την παράταξη που ανήκε ο καθένας.

«Φρίκη, αίσχος, ντροπή. Πιάστε το δολοφόνο», φώναζαν.

Πίσω στην πλατεία ή ψηλά στη γαλαρία, πανηγυρίζανε:

«Εύγε, μπράβο! Ζήτω ο λαός! Κάτω ο Φασισμός!...»

Ο μηχανοτεχνίτης, στη μέση του διαδρόμου, πηγαινοέρχεται βιαστικά, ανυπόμονα. Ένας ζεστός, ηλεκτρισμένος αέρας γέμισε το θέατρο, σφύριζε γύρω στ' αφτιά-του. Αυτό που γινόταν ήτανε πέρα από την αντίληψη και τη λογική-του. Πήρε να γελά μηχανικά, ανούσια. Ήταν ακόμη έτοιμος να υποκλιθεί σαν κλόουν στον απίθανό-του θρίαμβο. Στο μεταξύ, σαν κουρδισμένοι μερικοί αστυφύλακες, βρέθηκαν στο πλάι-του. Κι ενώ ακόμη έχει το βλέμμα μιας ακαθόριστης ικανοποίησης στραμμένο στον κόσμο, πέφτουν επάνω-του. Πιάνοντάς-τον απο τις μασχάλες και τους ώμους, τον σέρνουνε, δίχως καθυστέρηση, προς την έξοδο.

Η παράσταση ξανάρχιζε σε λίγο.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΠΑΝΤΖΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

I

1. ΜΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥΤΟ επιχειρούμε μια πρώτη προσπάθεια για ανασκόπηση και ανάλυση ενός φαινομένου που πολλοί, ίσως δικαιολογημένα, θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν και την ύπαρξή-του. Και τούτο διότι όταν μιλούμε για κινηματογράφο δεν εννοούμε καθόλου την τηλεόραση, αλλά μια βιομηχανία λίγο πολύ ανθούσα, η οποία να έχει περάσει στο στάδιο της άνδρωσης, αν όχι αισθητικά τουλάχιστον οικονομικά.

Τί συμβαίνει στην Κύπρο; Η κατάσταση στην Κύπρο είναι δυνατό να αναλυθεί στο τί συμβαίνει σήμερα και στο τί θα μπορούσε και πώς θα μπορούσε να εξελιχθεί ένας κινηματογράφος που θα ήθελε να ονομάζεται Κυπριακός.

2. Φιλμικά κείμενα στην Κύπρο φτιάχνονται από το ΡΙΚ, κατά κύριο λόγο, και απο ανεξάρτητους παραγωγούς. Το ΡΙΚ παράγει ταινίες για τη μικρή οθόνη, που στο κύριο μέρος-τους είναι ταινίες απλής καταγραφής και παρατήρησης της πραγματικότητας, σε στυλ επικαίρων ή, στην καλύτερη περίπτωση, ντοκυμανταίρ. Έχουμε όμως και άλλες περιπτώσεις που το ΡΙΚ συνεργάστηκε με ξένες υπηρεσίες, οργανισμούς ή άτομα, με σκοπό την παραγωγή ταινιών πιο φιλόδοξων (κυρίως με υπόθεση), καλλιτεχνικών. Δεν θα επεκταθώ περισσότερο στο ΡΙΚ γιατί αυτό θα με εβγαζε από τα προκαθορισμένα όρια μέσα στά οποία με βάζουν οι σκοποί του σημειώματος τούτου και θα με οδηγούσε αναγκαστικά σε μια εξαρθρωτική και διαλυτική κριτική των συμπαραγωγών του ΡΙΚ, που δεν είναι πάλι της στιγμής. Όσον αφορά τους ανεξάρτητους παραγωγούς, η εικόνα που παρουσιάζεται δεν είναι καθόλου ανθούσα. Τουναντίον οι σκόρπιες παραγωγές που εμφανίζονται από καιρό σε καιρό, από τη μια δεν μπορούν να συνθέσουν μια βιομηχανία, ένα χώρο διαρκούς παραγωγής και από την άλλη δεν μας δίνουν τα εχέγγυα μιας αισθητικής ή καλλιτεχνικής ωρίμανσης.

Αυτό που πρέπει να πούμε στο σημείο τούτο είναι ότι και ο κινηματογράφος στην ανάπτυξή-του ακολουθεί την ίδια πορεία που ακολουθούν στην ανάπτυξή-τους οι διαδικασίες σκέψης και οι γνωσιολογικές ικανότητες του ανθρώπου. Είναι συγκεκριμένα ένα προτσές κατάκτησης του αντικειμένου αντικειμενικής πραγματικότητας, με τη βοήθεια του ανθρώπινου μυαλού. Ένα προτσές που αρχίζει από το απλό και προχωρεί στο πιο σύνθετο, από την επιφάνεια στο βάθος, από το μέρος στο όλο, απο το στοιχείο της δομής στο σύστημα. Έτσι έχουμε ένα πέρασμα από μια επιφανειακή και αποσπασματική αντανάκλαση διαφόρων αντικειμένων ή φαινομένων προς μια γνώση της ουσίας, της ανακάλυψης των νόμων που κυβερνούν, σε μια συστηματοποίηση και κωδικοποίηση των γνώσεων των σχετικών με την πραγματικότητα τούτη. Και αν μιλώντας για το ΡΙΚ αναφέραμε ότι η καταπληκτική πλειοψηφία των φιλμικών κειμένων που παράγει, απλώς περιγράφουν την πραγματικότητα χωρίς καμμιά προσπάθεια ανάλυσης και πιο βαθειάς κατανόησης-της, το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε και για τα φιλμ εκείνα που έχουν φτιαχτεί από ανεξάρτητους παραγωγούς και

τα οποία θα μπορούσαν να προσδιορίσουν αυτό που προσπαθούμε να εντοπίσουμε σαν κυπριακό κινηματογράφο. Μια τέτοια πραγματικότητα, στο επίπεδο της γνωσιολογικής κατάκτησης και ερμηνείας του κόσμου (αστείο να μιλήσεις για σκέψη και/ή προσπάθεια αλλαγής), χαρακτηρίζει μονομιᾶς το στάδιο που διανύει ο κινηματογράφος τούτος σα στάδιο νηπιακό. Όμως η διαπίστωση τούτη μας επιτρέπει να ανιχνεύουμε ταυτόχρονα και μια πορεία που οδηγεί αναγκαστικά προς την ἀνδρωση.

3. Οι λόγοι που μορφώνουν αυτή την κατάσταση, όπως την περίγραψα, μπορούν να διαιρεθούν

α) σε λόγους ιδεολογικούς και

β) σ' αυτό που θα ονόμαζα λόγους ηλικίας.

Είναι φανερό πως το ΡΙΚ σαν ίδρυμα καθαρά κυβερνητικό με την έννοια του διανομέα και υπερασπιστή της κυβερνητικής ιδεολογίας, που σε τελευταία κατάληξη είναι ιδεολογία αστική, δεν έχει συμφέρο και φυσικά καμμιά τάση για ανάλυση και κριτική μιας πραγματικότητας που είναι σάρκα εκ της σαρκός-του και φάτνη και απόληξη της ύπαρξής-του. Τα ιδεολογήματα της πραγματικότητας τούτης ουδέποτε αμφισβητήθηκαν και όπως είναι φυσικότατο ποτὲ δεν αναλύθηκαν, αφού μια ανάλυση θα εξυπάκουε ταυτόχρονα και μια αυτο-τοποθέτηση, μέσα στην θολή ιδεολογική τοπογραφία της κυπριακής κοινωνίας. Θολής γιατί αυτό επιβάλλει η επικρατούσα πολιτική και στρατηγική του αγώνα, (επιβολή που, ας σημειωθεί, στο επίπεδο του ταξικού αγώνα είναι ωφέλιμη μόνο για την αστική τάξη). Η ανάλυση θα είχε σαν αποτέλεσμα να αποκαλύψει αυτά που είναι κρυμένα, ή πίσω από αχλύ σκότους (ἄγνοια), ή πίσω από τη μεταφυσική μιάς ενοποιημένης, αρυτίδωτης, γυαλιστερής, χωρίς αντιφάσεις πραγματικότητας.

Αυτά λέγονται για το ΡΙΚ, όμως έχουν σημασία και για τους ανεξάρτητους παραγωγούς οι οποίοι, όντας υποκείμενα μέσα στην ίδια κοινωνία που ανάφερα πιο πάνω, όχι μόνο επηρεάζονται απο την ίδια θολούρα της ιδεολογικής ζωής αλλά κρατούν και οι ίδιοι παρόμοια στάση συμφιλίωσης με την επικρατούσα ιδεολογία (τουλάχιστον έτσι εμφαίνεται από τα φιλμικά-τους κείμενα). Γιατι και η άλλη αιτια της παρούσας κατάστασης στα κινηματογραφικά πράγματα είναι εξίσου σοβαρή. Δηλαδή η νηπιακή ηλικία του κυπριακού κινηματογράφου δεν του δίνει ούτε τη δυνατότητα ούτε και την ευχέρεια για ανάλυση, κριτική θεώρηση και τελικά για συστηματική σύνθεση.

Όπως ένα νήπιο πριν ανδρωθεί απλώς παρατηρεί και προσπαθεί να καταλάβει τη γύρω-του πραγματικότητα (σέ στυλ ενός *γνωσιολογικού πανοραμίκ,* όπως θά'λεγα), πριν φτάσει σε ένα σημείο που οι γνώσεις που μάζεψε με την παρατήρηση, όχι μόνο είναι αρκετές αλλά και μπορούν, με την ύπαρξη ενός ευνοϊκού υποκειμενικού πεδίου, να ανασυντεθούν, να συστηματοποιηθούν και να δημιουργήσουν την κριτικά αναλυμένη παρουσίαση της πραγματικότητας, έτσι και ο κυπριακός κινηματογράφος ώς τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, για διάφορους λόγους, υποκειμενικούς και αντικειμενικούς ευρίσκεται όπως αναφέρθηκε ήδη στο νηπιακό-του στάδιο. Όπως είναι φυσικό, τίποτα δε μπορεί να φυτρώσει στο κενό και τίποτα δε μπορεί να προβλεφτεί σε ένα πεδίο που είναι εντελώς ανεξέλεκτο και κανένας δε ξέρει τί θα μας φέρει το αύριο. Πάντως το στάδιο που διασχίζεται σήμερα είναι αναγκαστικό και αναπόφευκτο σε οποιαδήποτε πορεία ανάπτυξης.

4. Σε γενικές γραμμές τα κινηματογραφικά πράγματα στην Κύπρο έχουν όπως

τα περιγράψαμε πιο πάνω. Όμως αυτή είναι η πρακτική πλευρά. Εκτός απ' αυτή υπάρχει και μια άλλη πλευρά: μια πλευρά θεωρητική, που στην πορεια της ανάλυσης βγάζει στην επιφάνεια αρκετά κρυμμένα προβλήματα, αντιφάσεις και αντιθέσεις, που αν και δεν ανιχνεύονται με τη πρώτη ματιά, εντούτοις είναι πάντα *εκεί*, και δομούν την πρακτική πλευρά που μόλις περιγράφηκε.

Κατ' αρχάς ας εξετάσουμε την ίδια την έννοια *κυπριακός κινηματογράφος.* Ένα είναι σίγουρο, ο όρος τούτος μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο με την έννοια του *κρατικού* κινηματογράφου, δηλαδή με την έννοια του κινηματογράφου που αντιπροσωπεύει ένα κράτος και όχι ένα έθνος.[1] Και από το σημείο τούτο αρχίζουν μια σειρά από αντιφάσεις που έχουν τη ρίζα-τους στο ίδιο το κυπριακό, σαν πρόβλημα πολιτικό, ιστορικό, κοινωνικό, οικονομικό και εθνικό.

Η ερώτηση που μπαίνει είναι η εξής: Τη στιγμή που καμμιά από τις πνευματικές δραστηριότητες στην Κύπρο δεν μπορεί να αυτονομηθεί, χωρίς αναφορά στη γενικότερη ελληνική πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα που, θέλοντας και μη, έχει σαν κέντρο-της την πνευματική πρωτεύουσα του ελληνισμού, την Αθήνα, με αποτέλεσμα κρυφός πόθος, και απωθημένος πολλές φορές, όλων των Κυπρίων πνευματικών ανθρώπων να είναι η επαφή με τον ελλαδικό πνευματικό χώρο, και συγκεκριμένα η επιθυμία να δείξουν (και να επιδειχτούν) να εκθέσουν (και να εκτεθούν), να εκδώσουν (και να εκδωθούν) στην Αθήνα, ένας πιθανός κυπριακός κινηματογράφος, θα μπορούσε, άραγε, να ανεξαρτοποιηθεί όσον αφορά τις γενικότερες συντεταγμένες-του από τον ελληνικό κινηματογράφο; Και μιλῶ συγκεκριμένα για τις προϋποθέσεις που βασίζονται στην κοινή ιστορία και παράδοση και κατά συνέπεια και για τις ασθητικές προϋποθέσεις ενός τέτοιου κινηματογράφου. Διότι, όσον αφορά την οικονομική βάση, τα πράγματα είναι εντελώς ξεκάθαρα, αφού η Κύπρος και η Ελλάδα υπάρχουν σαν δυο ιδιαίτερες, ξεχωριστές οικονομικές οντότητες.[2] Με τα δεδομένα αυτά και τη σημερινή μορφή των κινηματογραφικών πραγμάτων στην Κύπρο, *όλα* τα φιλμικά κείμενα που, πιθανόν, παράγονται σήμερα στο νησί, εντάσσονται αναγκαστικά μέσα σ' αυτό που ονομάζουμε *ελληνικός κινηματογράφος.* Και τούτο διότι *κυπριακός κινηματογράφος,* όπως τον επροσδιόρισα πιο πάνω, απλούστατα δεν υπάρχει. Το κυπριακό κράτος δεν έχει δείξει μέχρι στιγμής κανένα ενδιαφέρον, για μια τέχνη η οποία, εκτός των άλλων, θα μπορούσε πραγματικά να βοηθήσει το σημερινό αγώνα που διεξάγεται στον τόπο-μας και να αποδειχτεί η πλέον αποτελεσματική και τελεσφόρα μέθοδος διαφώτισης (αισθητική πληροφόρηση).

Ας σημειωθεί, παρεμπιπτόντως, ότι εδώ κι ένα χρόνο φημολογείται η κυοφορία μιας κρατικής επιτροπής κινηματογράφου η οποία θα παράγει και θα εκμεταλλεύεται κινηματογραφικές ταινίες. Όπως φαίνεται, όμως, η κυοφορία έχει διακοπεί ή παραστράτησε μέσα στους διαδαλώδεις διαδρόμους της κυπριακής γραφειοκρατίας.

1. Ο Σοβιετικός κινηματογράφος είναι ένα αρκετά καλό παράδειγμα, με τη βοήθεια του οποίου μπορεί να γίνει ξεκάθαρα κατανοητό τί πάει να πει κρατικός και τί εθνικός κινηματογράφος. Οι εθνικοί κινηματογράφοι των δεκαπέντε Δημοκρατιών συνενώνονται για να δημιουργήσουν αυτό που ονομάζουμε Σοβιετικό κινηματογράφο.

2. Για τις σχέσεις Κύπρου—Ελλάδας και Ελληνισμού γενικότερα, βλ. το άρθρο του Θ. Παπαδόπουλου, «Η Κρίσις της Κυπριακής Συνειδήσεως», στη *Φιλολογική Κύπρο*, 1964. Ορισμένα συμπεράσματα του άρθρου εκείνου διασταυρώνονται με την έρευνα που δημοσιεύεται εδώ, σε αρκετά σημεία, παρά το διαφορετικό αντικείμενό-τους.

5. Θα μπορούσε να ρωτήσει κάποιος: Γιατί τόση φασαρία για μια ακόμα κρατική επιτροπή; Ποιές οι προοπτικές και οι δυνατότητες μιας κρατικής επιτροπής κινηματογράφου; Μα απλούστατα. Με τη γέννηση της επιτροπής τούτης θα μπορούσαμε να καταγράψουμε και μια άλλη γέννηση: εκείνη του κυπριακού κιηματογράφου (χωρίς να μπορούμε να προδιαγράψουμε την ανατροφή που θα πάρει και πού θα καταλήξει το νεογέννητο[3]).

6. Θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε και να εξηγήσουμε γιατί είναι αναγκαία κρατική βοήθεια για τη δημιουργία κυπριακού κινηματογράφου. Ας αρχίσουμε από τη διαπίστωση ότι η ελλαδίτικη κινηματογραφία είναι δυνατό να ζήσει, ανεξάρτητα και από το κράτος και... από ένα κυπριακό κινηματογράφο. Αυτό είναι γεγονός διότι στο οικονομικό επίπεδο είναι δυνατή η απόσβεση των εξόδων παραγωγής μιας ελλαδίτικης ταινίας από τις εισπράξεις στον Ελλαδίτικο χώρο. Δεν συμβαίνει το ίδιο με μια κυπριακή ταινία που είναι σχεδόν αδύνατο να έχει τόσο μεγάλη εισροή εσόδων ικανών να αποσβέσουν το κόστος-της, αποκλειστικά από τον κυπριακό χώρο.

Πάντα δηλαδή θα έχουμε το εξής πρόβλημα: ή η ταινία θα χρηματοδοτείται από το κράτος (και στην περίπτωση τούτη θα είναι αμελητέο το ποσό που θα μένει σαν παθητικό, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, με τον ΘΟΚ), ή θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπ' όψη και η ελλαδίτικη αγορά. Η ελλαδίτικη αγορά, όμως, λαμβάνεται υπ' όψη και τώρα όταν γίνεται μια ταινία στην Κύπρο η οποία έχει ένα κάποιο τεχνικό επίπεδο.

Αυτή είναι μια πρώτη, καθόλου ευκαταφρόνητη, αντίθεση αν θέλουμε να βγάλουμε τα σωστά συμπεράσματα. Δηλαδή, η ελληνική πραγματικότητα, είτε με τη μορφή γούστων και προτιμήσεων είτε με την τρέχουσα πολιτικοκοινωνική κατάσταση, πάντα θα έχει έστω έμμεση επίδραση στην κυπριακή κινηματογραφία.

Έτσι, ενώ είναι δυνατή η ύπαρξη κυπριακού κινηματογράφου στο επίπεδο της θεματογραφίας, του περιεχομένου (και αυτό θα εξεταστεί πιο κάτω), δε μπορεί ο κινηματογράφος τούτος να κλειστεί ερμητικά στα πιο στενά προβλήματάτου και να αδιαφορήσει για το τι θα ενδιέφερε τον θεατή της Ελλάδας, γιατι η αδιαφορία τούτη θα σήμαινε, υπό συνθήκες ελεύθερης καπιταλιστικής οικονομίας, την εμπορική αποτυχία οποιασδήποτε κυπριακής ταινίας, μια και ο φυσικός δέκτης της ταινίας είναι *και* ο ελλαδίτης θεατής, αφού μιλά την ίδια γλώσσα και ως ένα σημείο, έχει τις ίδιες επιδιώξεις και κοινή την ιστορική-του μοίρα, όχι μόνο παλιότερα αλλά όπως αυτή διαμορφώθηκε και στη νεότερη εποχή. Άσε που έγνοια ενός κινηματογράφου θα έπρεπε να είναι η προσέλκυση ακόμα πιο πλατιού κοινού, του ευρωπαϊκού λογουχάριν, πράγμα όμως που θα απαιτούσε ακόμα πιο προωθημένο προβληματισμό τόσο στη φόρμα όσο και στο περιεχόμενο. (Αυτό σημειώνεται για τη διαύγεια του συλλογισμού και μόνο, αφού είναι σίγουρο ότι η φόρμα αφεαυτής είναι ήδη περιεχόμενο. «Έκφραση», όπως θά'λεγε ο Δανός γλωσσολόγος Λουί Γιέλμσλεβ).

3. Αυτό γράφεται επειδή έχουμε κατά νου πού έχει καταλήξει η κυπριακή τηλεόραση: ένα ίδρυμα που λειτουργεί με τους μεσαιωνικούς νόμους μιας κυβερνητικής υπηρεσίας, όπου το δόγμα του γηραιότερου, που ταυτόχρονα είναι και σοφότερος και ικανότερος, περνά ακόμα. Έτσι το ΡΙΚ που, στο τηλεοπτικό-του σκέλος τουλάχιστον, είναι το πρόσωπο ενός ολόκληρου κράτους και σε μετωνυμικό επίπεδο καθρέφτης του πνευματικού-μας αναστήματος στην παγκόσμια κοινωνία εθνών και κρατών, το ίδρυμα τούτο υποβιβάζεται στο ρόλο μιας κρατικής υγειονομικής υπηρεσίας, ή μιας υπηρεσίας του υπουργείου εσωτερικών ή οικονομικών (χωρίς να θέλω να μειώσω τη σημασία των υπηρεσιών τούτων, που άλλος είναι ο σκοπός-τους, η λειτουργία-τους και το κύριο πεδίο και αχτίνα δράσης-τους).

7. Από τα δυό στάδια που αλληλοσυμπληρώνονται στο φυσικό προτσές της δημιουργίας μιας ταινίας, δηλαδή την παραγωγή και την εκμετάλλευση, βλέπουμε ό,τι μόνο το πρώτο θα μπορούσε να αυτονομηθεί σαν καθαρά κυπριακό.

Ξεκαθαρίσαμε, κατ' αρχάς, ότι με τη λέξη *κυπριακός* στη φράση *κυπριακός κινηματογράφος* εννοούμε ένα κινηματογράφο με την έννοια της υπηκοότητας. Όμως είμαστε αναγκασμένοι να αναζητήσουμε στη λέξη *κυπριακός* και μια κάποια έννοια ιδιαιτερότητας. Μιας ποιότητας που, αφού αρθρωθεί μέσα σε μια σειρά απο συναφή φαινόμενα, να δημιουργήσει μιαν αλυσίδα απο ανάλογους κρίκους, οι οποίοι να σκιαγραφούν και να χαρακτηρίζουν κάποιο αισθητικό γεγονός. Το ερώτημα είναι: μια ειδική θεματογραφία που θα είχε σαν αντικείμενότης την κυπριακή ζωή, την κυπριακή ιστορία και γενικά αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε *τα κυπριακά*, θα δημιουργούσε, άραγε, τις βάσεις για κινηματογράφο με δικό-του στυλ και/ή χαρακτήρα και/ή σχολή;

Η απάντηση στο ερώτημα είναι, κατα τη γνώμη-μου, καταφατική. Φυσικά, κινούμενοι πάντα στο θεωρητικό επίπεδο που υποβάλλει το άρθρο τούτο, που στο κάτω κάτω της γραφής είναι, όσον αφορά τον χαρακτήρα-του, μάλλον μελλοντολογικό.

Έχουμε παραδείγματα από την ιστορία του κινηματογράφου (αλλά και της λογοτεχνίας), που δείχνουν ότι πραγματικά η συνεχής πραγμάτευση με ορισμένα θέματα/φαινόμενα/καταστάσεις, μπορεί να δημιουργήσει ένα στυλ, ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, ένα ρεύμα μια σχολή αν θέλετε. Τα παραδείγματα είναι πολλά: ο κουβανέζικος κινηματογράφος, το Τσίνεμα Νουόβο της Βραζιλίας, ο τσέχικος κινηματογράφος του 60, ακόμα και το γουέστερν σαν είδος, είναι απόδειξη, που επιβεβαιώνεται και στη λογοτεχνία, τουλάχιστον με το παράδειγμα του είδους *νουάρ - μαύρη* λογοτεχνία.

Φυσικά όλα τούτα, στο τέλος, είναι η αντανάκλαση ενός πραγματικού ιστορικού προτσές, με όλες τις επιδράσεις που αφήνει πάνω στην κοσμοθεωρία και την κοσμοαντίληψη των δημιουργών. Ακόμα, αυτό απαιτεί συνήθως και μια συνάφεια στη συνολική φιλοσοφική τοποθέτηση των μελών μιας ομάδας, ή τουλάχιστον το σύνολο ενός αριθμού κοινών αρχών που χαρακτηρίζουν τα αντιπροσωπευτικά έργα μιας σχολής ρεύματος. Αυτές μπορεί να είναι αρχές θεματολογίας, χαρακτηρολογίας, δημιουργικού πλησιάσματος, καλλιτεχνικής μεθόδου ή και φιλοσοφικής στάσης απέναντι στην πραγματικότητα, που αφήνει και την κυριότερη σφραγίδα πάνω στο καλλιτεχνικό έργο. Το χαρακτηρίζει.

8. Λογικότατα θα μπορούσε να ρωτήσει κάποιος: Δε θα ήταν δυνατό, άραγε, να γίνει το ίδιο με τη λογοτεχνία-μας, έτσι που να πετύχουμε με γερή, μελετημένη και σωστά χρησιμοποιημένη κρατική βοήθεια, την ανεξαρτοποίηση και αυτονόμηση της κυπριακής λογοτεχνίας απο την ελλαδίτικη; Δεν θα μπορούσε, δηλαδή, μια γενναιόδωρη βοήθεια προς τους προικισμένους λογοτέχνες-μας, σε συνδυασμό με άλλα μέτρα πού θα προάγανε το βιβλίο και το διάβασμα να συμβάλει στη δημιουργία κυπριακής λογοτεχνίας;

Η απάντηση είναι αρνητική και τούτο διότι η ελληνική λογοτεχνία έχει παράδοση την οποία δε μπορεί, ούτε να αψηφήσει, ούτε να αγνοήσει ο κύπριος λογοτέχνης. Αντίθετα, μόνο με τη βαθιά και συστηματική μελέτη της ελληνικής λογοτεχνίας μπορεί ο ελληνοκύπριος λογοτέχνης να δημιουργήσει κάτι σημαντικό και ουσιώδες μέσα στον απέραντο και πλούσιο κόσμο της ελληνικής λογοτεχνίας.

Τέτοιο πράγμα όμως δε συμβαίνει με τον κινηματογράφο, αφού σαν ελληνικός χώρος δεν έχουμε σχεδόν καμμιά παράδοση. Αυτό εξηγείται εύκολα. Είναι γνωστό

ότι ο κινηματογράφος είναι τέχνη σχετικά νέα, η οποία στην αρχή στηριζότανε μόνο πάνω στην εικόνα, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα σημειολογικό σύστημα που μπορούσε να αναγνωσθεί σε οποιοδήποτε μήκος ή πλάτος της γης, με μια ελάχιστη προπαίδεια. Στη συνέχεια οι κώδικες άρθρωσης που αναπτύχθηκαν στηριχθήκανε πάνω σε μια αρχή αναγνωσιμότητας, που είχε σα βάση-της το ρεαλιστικό μυθιστόρημα καί το θέατρο, κώδικες οι οποίοι όμως είναι στερεότυποι όσον αφορά τη δόμηση και την οργάνωσή-τους. Αυτό λοιπόν το στερεότυπο είναι που ονομάζουμε *γλώσσα* του κινηματογράφου και το οποίο, στη συνέχεια, με τη βοήθεια της βιομηχανίας παραγωγής ταινιών κυριαρχεί σ' ολόκληρο τον κόσμο (αλλά δημιουργεί και ανάγκες που στη συνέχεια έρχεται το ίδιο να ικανοποιήσει). Ο ελληνικός κινηματογράφος δεν βρίσκεται έξω από την τυραννία τούτη που επέβαλε ο βιομηχανοποιημένος κινηματογράφος. Η παράδοσή-του είναι η τυποποιημένη κληρονομιά του παγκόσμιου κινηματογράφου.[4]

῞Ομως οι σχέσεις-μας με τον ελλαδικό χώρο δεν είναι τόσο κρυστάλλινες και ξεκάθαρες, ανεξάρτητα από τις εντυπώσεις που τυχόν έδωσα με τα πιο πάνω. Διότι ο κινηματογράφος είναι σύνθετο σημειωτικό σύστημα που περικλείει εκτός της εικόνας και λόγο. ῞Ετσι, μιλώντας για ένα κυπριακό κινηματογράφο, θα πρέπει να ξέρουμε πως θα ασχοληθούμε με ένα σύνολο από κώδικες και με μια φυσική γλώσσα, την Ελληνική.

Αυτό οδηγώντας-μας ξανά πίσω στην κοινή-μας γλώσσα μας οδηγεί και στην ελληνική δραματική παράδοση και καλλιέργεια του λόγου και, ταυτόχρονα, στο παλιό-μας πρόβλημα της μη κωδικοποιημένης γλώσσας, της απουσίας παράδοσης στη θεσμοθέτηση των δομών της καθομιλουμένης μα και της γραπτής, με τα γνωστά αποτελέσματα σ' όλη την ελληνική θεατρική παραγωγή και στην πεζογραφία-μας. Πρόβλημα που για μας τους κυπρίους είναι διπλό και θα επανέλθουμε σ' αυτό πιο κάτω, το οποίο όμως ταυτόχρονα, αποφασιστικά και τελεσίδικα μας συνδέει και πάλι με την ελληνική λογοτεχνική παράδοση.

(Συνεχίζεται)

4. ῎Αλλα μοντέλα άρθρωσης της κινηματογραφικής γλώσσας όπως ο Σοβιετικός κινηματογράφος (στις ακραίες μορφές της δημιουργίας του ᾽Αιζενσταϊν), ή ο πειραματικός κινηματογράφος (Ρίχτερ, κλπ.), δεν ευδοκίμησαν ακριβώς επειδή δεν μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τι ανάγκες ενός αφηγηματικού κινηματογράφου, άρα δεν μπορούσαν να βιομηχανοποιηθούν. Εξαιτίας αυτής ακριβώς της ιδιαιτερότητας του κινηματογράφου, και δημιουργώντας ακόμα κι από το μηδέν, έχουμε τις ίδιες δυνατότητες δημιουργίας, όσο κι οι Ελλαδίτες συνάδελφοί-μας.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ, 1977-1978

ΑΒΡΑΑΜΙΔΗΣ, Δ: Ποιήματα
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 8.5.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις,* Αύγ-Σεπτ. Αρ. 387-388.

ΑΔΑΜΙΔΗΣ, Α: Στο Δρόμο-μας φανήκανε
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 23.2.1978.

ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ, Γλ.: Επιλογή από το ποιητικό-του έργο. Ν. Γεωργιάδης, *Ν. Εποχή,* Μάρτ.—Απρ. 1977, Αρ. 123.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, Τάσος: Περιπέτειες του Παρμενίωνος. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 19.9.1978, καί *Κυπρ. Λόγος,* Σεπτ.—Δεκ. 1978, Αρ. 59-60.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Κώστας: Ο Μεγάλος Σαμάν
Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή,* Νιόβρ.-Δεκ. 1977, Αρ. 126-127. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις,* Μάρτιος 1978, Αρ. 394. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος»,* 29.5.1978. Α. Περνάρης, *Αγών,* 28.11.1978.

ΒΡΑΧΙΜΗΣ, Γιάννης: Ο Μπάσταρδος
Δ.Σ. Χρίστης, *Σημερινή,* 1.1.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 13.2.1977, *Κυπρ. Λόγος,* Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Α. Περνάρης, *Αγών* 13.3.1977. Α. Φουριώτης, *Σημερινή,* 1.5.1977 (αναδημοσίευση απο την Ακρόπολη Αθηνών).

ΓΑΛΑΖΗ, Πίτσα: Υπνοπαιδεία. Ανών. *Σημερινή,* 17.12.1978.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ - ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ, Α.Α.: Η Αποθέωση της Λευτεριάς
Α. Περνάρης, *Αγών,* 15.1.1978. Ανων., *Σημερινή,* 29.1.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 23.2.1978. Νεοφ. Ι. Τζανάβαρος, *Ελ. Κύπρος,* 28.6.1978.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ηλίας: Οι Αρκοντιές-μας
Α. Περνάρης, *Αγών,* 9.7.1978.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Χριστάκης: Καλόγεροι
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 9.6.1978.

ΓΡΑΙΚΟΣ, Κώστας: Στα ᾽Ιδια Χώματα
Α. Περνάρης, *Αγών,* 16.1.1977.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, Λάκης: Γραφή
Α. Πιλλάς, *Τα Νέα,* 14.5.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 9.6.1978. Π. Σόφας *Νέα Εποχή* Νιόβρ - Δεκ. 1978, Αρ. 133

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Γιάννης: Κάθε πόνος και τραγούδι
Α. Περνάρης, *Αγών,* 13.3.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος,* 18.4.1977.

ΔΙΚΑΙΟΣ, Γιώργος: Γλυκοχάραμα
Α. Περνάρης, *Αγών,* 22.10.1978.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, Τάκης: Από τη ζωή και το τέλος-της
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 9.6.1978. Α. Περνάρης, *Αγών,* 26.6.1978. Κ.Γ. Τσέλλος, *Σημερινή,* 28.6.1978.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, Πετρής: Αλυσοδεμένη Κύπρος
Ανών. *Ανεξάρτητος,* 6.6.1977.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ, Αντωνάκης: Μνημόσυνο
Μ.Τζούβα-Παϊκκου, *Τα Νέα,* 18.10.1977.

ΖΑΦΕΙΡΗΣ, Μιχ: Επάλληλοι Κύκλοι τέμνουν το Σχιζοφρενικό πεδίο ή Το Παιδί που έφυγε ταξιδεύοντας προς τα άστρα
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 19.9.1978, *Κυπρ. Λόγος,* Σεπτ.-Δεκ. 1978, Αρ. 59-60. Χ. Ζ(άνος), *Δημοκρατία,* 25.9.1978.

ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ, Λεύκιος: Ποιήματα 1964 - 1974
Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία,* 31.1.1977. Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή,* 9.4.1977. Α. Πιλλάς, *Τα Νέα,* 9.4.1977. ῎Ελλη Παιονίδου, *Χαραυγή,* 8.5.1977. Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή, Μάης - Ιούνης 1977, Αρ. 124. Α. Περνάρης, Αγών,* 19.2.1978.

ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ, Λεύκιος: Σχεδόν Μηδίζοντες.

Νικηφόρος, *Τα Νέα*, 6.11.1977. Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 6.11.1977. Π. Παιονίδης, *Ν. Εποχή*, Νιόβρ. - Δεκ. 1977, Αρ. 126-127. Α. Περνάρης, *Αγών*, 19.2.1978. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Ιούν.-Ιούλης 1978, Αρ. 213-214. Ανών. *Δημοκρατία*, 5.6.1978 (Αναδημοσίευση από την *Αυγή* Αθηνών)

ΖΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ, Στέφανος: Ποιήματα Γκαστών Ανρύ Ωφρέρ, *Κύπρος*, 3.1.1977.

ΖΩΔΙΑΤΗΣ, Γιώργος: Σαλαμίνα.
Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Απρίλιος 1978, Αρ. 383. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 8.5.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 25.5.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 29.5.1977. Μαρ. Τζούβα—Παΐκου, *Τα Νέα*, 7.6.1977

ΖΩΔΙΑΤΗΣ, Γιώργος: Στα Βήματα του Παρελθόντος.
Κυπρ. Λόγος, Ιαν.—Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ, Ιάνθη: Όταν τα Είδωλα ραγίζουν
Δ.Σ. Χρίστης, *Σημερινή*, 1.1.1977.

ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ, Ιάνθη: Ανάμεσα σ' ένα φέρετρο και σ' έναν ήλιο
Α. Περνάρης, *Αγών*, 22.10.1978. Π. Παιονίδης, *Νέα Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1978, Αρ. 131-132. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 14.11.1978.

ΘΩΜΑΣ, Ανδρέας Γ.: Θαλασσινή Πολιτεία Β
Α. Περνάρης, *Αγών*, 23.1.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 18.4.1977.

ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μίμης Κ: Το Ανοιχτό Βιβλίο
Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 4.6.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 16.6.1978.

ΙΑΚΩΒΟΥ, Ανδρέας: Ακονισμένα Σπαθιά
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 17.4.1977.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Κλείτος: Θαργήλια.
Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Γεν.—Φλεβ. 1977, Αρ. 122. Ανών. *Κυπριακός Λόγος* Ιαν.—Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Κλείτος: Ποιήματα 1967—1971.
Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 23.5.1977. Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 5.6.1977. Μ. Τζούβα-Παΐκκου, *Τα Νέα*, 25.9.1977. Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1977, Αρ. 125 Α. Περνάρης, *Αγών*, 14.5.1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιον» *Ανεξάρτητος* 18.9.1978. Γιώργος Γεωργής, *Η Κύπρος-μας*, Σεπτ.—Οκτ. 1976, Αρ. 6.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Πάνος: Τρία Θεατρικά Έργα.
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 10.7.1977.

ΙΩΑΝΝΟΥ, Μίκης: Ευθείες και Τεθλασμένες.
Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 17.9.1977.

ΙΩΑΝΝΟΥ, Στέφανος: Για Ειρήνη και Φως.
Ανών., *Κυπριακός Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΚΑΚΟΛΗ, Π.Ν.: Τα φύλλα της καρκιάς-μου.
Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Μάης 1978, Αρ. 212.

ΚΑΚΟΥΛΑΣ, Κωνσταντίνος: Ταξίδια και Διηγήματα, Σειρά πρώτη.
Α. Περνάρης, *Αγών*, 27.3.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 4.4.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 8.5.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, Μόρφωσις, Ιουν.-Ιουλ. 1977, Αρ. 385-386. Μαρ. Τζούβα-Παΐκκου, *Τα Νέα*, 25.9.1977. Ι. Κυθρεώτης, *Πν. Κύπρος*, Δεκ.-Ιαν. 1978, Αρ. 207-208.

ΚΑΚΟΥΛΑΣ, Κωνσταντίνος: Ταξίδια και Διηγήματα, Σειρά Δεύτερη.
Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Απρ.-Μάης, 1978, Αρ. 395-396. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Περνάρης, *Αγών*, 11.6.1978.

ΚΑΝΑΚΗΣ, Άντης: Μνήμη και Συνείδηση
Α. Στυλιανού, *Χαραυγή*, 9.2.1977. Λ. Ζαφειρίου, *Τα Νέα*, 13.2.1977. Α. Παννάτος, *Χαραυγή*, 13.3.1977. Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 25.4.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Μαΐος 1977, Αρ. 384. Γ. Λυσιώτης *Φιλελεύθερος*, 8.5.1977.

ΚΑΝΑΚΗΣ, Άντης: Γράφοντας Ιστορία
Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 3.4.1978. Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 7.4.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Α. Παννάτος *Νεά Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1978, Αρ. 131-132. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Οκτ.-Νοέμβρ. 1978, Αρ. 401-402.

ΚΑΡΜΕΛΙΑΝΑ (Έλενα Μιχαηλίδου): Σκιαγραφίες.

Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 11.6.1978. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Αύγ.-Σεπτ. 1978, Αρ. 399-400.

ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ, Αντώνης: Τ' ολόασπρον πεζούνιν.
Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 7.8.1978.

ΚΑΤΣΕΛΛΗ, Ρήνα: Γαλάζια φάλαινα (Δοχείο φωτός Α)
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 3.2.1977 και 7-8.2.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν-Απρ. 1977, Αρ. 49—50. Μαρία Δωρίτη, *Σημερινή*, 12.2.1977, και *Τα Νέα*, 13.2.1977. Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 2.3.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 15.10.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 14.11.1978.

ΚΑΤΣΕΛΛΗ, Ρήνα: Στην Εφτάλοφη
Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 20.1.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 29.1.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978. Δ. Χρίστης, Ελεύθερη Κύπρος, 23.2.1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 8.5.1978.

ΚΟΡΦΙΩΤΗ, Βέρα: Θέμα Ποίηση.
Ανδρεανή Πιερίδου, *Φιλελεύθερος*, 17.3.1978. Μαρία Δωρίτη, *Φιλελεύθερος*, 28.3.1978. Ανών. *Ελεύθερη Κύπρος*, 29.3.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 2.4.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 6.4.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.4.1978, και *Κυπριακός Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ, Θεοκλής: Επιστροφή
Π. Παιονίδης, *Νέα Εποχή*, Γεν.-Φλεβ. 1977, Αρ. 122.

ΚΡΑΛΗΣ, Μάνος: Γεύση Θανάτου
Μεσεβρινός, Πν. Ημερολόγιο *Ανεξάρτητος*, 29.5.1978.

ΚΡΙΝΑΙΟΣ, Παύλος: Αλληλογραφία με τον Άγιο Φραγκίσκο.
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49—50.

ΚΡΙΝΑΙΟΣ, Παύλος: Το βιβλίο της Μυρτώς.
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 25.6.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 9.7.1978.

ΚΤΙΣΤΗΣ, Μιχαλάκης: Βαδίζοντας προς τον Ήλιο.
Γ. Λυσιώτης, *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΚΥΘΡΑΙΩΤΗΣ, Ιάκωβος: Αντρειωμένη Γη.
Ι. Χατζηφώτης, ΝαυτικήΕλλάδα, Αυγ. 1978. (Αναδημοσίευση, *Φιλελεύθερος*, 14.11.1978).

ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ, Πάνος: Ο Καπνοπόλεμος.
Ι.Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Μάης-Ιούνης 1978, Αρ. 130.

ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Πολύκαρπος: Σχήματα.
Δ. Χρίστης, *Σημερινή* 9.10.77. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Οκτ. 1977, Αρ. 389. Ανών. *Χαραυγή*, 2.11.1977. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Αύγ.-Σεπτ. 1978, Αρ. 215-216.

ΛΙΑΣΙΔΗΣ, Παύλος: Η Σταυρωμένη Τζύπρος-μας.
Κ. Προυσής, *Πν. Κύπρος*, Δεκ.-Γεν. 1978, Αρ. 207-208.

ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ, Άντρη: Επιλογή 1 - 2.
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 19.9.1978, και *Κυπρ. Λόγος*, Σεπτ.-Δεκ. 1978, Αρ. 59-60. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Αύγ.-Σεπτ. Αρ. 399-400. Π. Σόφας, *Νέα Εποχή*, Νιόβρ.-Δεκ. 1978, Αρ. 133.

ΛΥΚΑΥΓΗΣ, Άνθος: Μαρτυρία
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 3.4.1977. Α. Κωνσταντινίδης, *Σημερινή*, 9.4.1977.

ΛΥΚΑΥΓΗΣ, Άνθος: Καιρών και Ηρώων Μνήμη.
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 3.4.1977.

ΛΥΚΑΥΓΗΣ, Άνθος: Ερπύστριες
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 3.4.1977.

ΛΥΚΑΥΓΗΣ, Άνθος: Πικρή Γραφή.
Γ.Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 24.3.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΛΥΚΑΥΓΗΣ, Άνθος: Παθολογία
Α. Περνάρης, *Αγών*, 20.2.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Φιλότεχνος, *Φιλελεύθερος*, 9.3.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 16.5.1977.

ΛΥΣΙΩΤΗΣ, Ξάνθος: Ψηφίδες σε Ραγισμένο Μάρμαρο
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 24.3.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Α. Περνάρης, *Αγών*, 27.3.1977 Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 8.4.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Απρίλης 1977, Αρ. 383. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 25.4.1977. Κ. Προυσής, *Σημερινή*, 15.5.1977.

ΜΑΠΟΥΡΑΣ, Ανδρέας Μ: Οι Γεροπλά-

τανοι.
Κ.Γ. Γιαγκουλλής, *Φιλελεύθερος*, 23.9.1978.

ΜΑΡΑΘΕΥΤΗΣ, Μιχ. Ι: Το Προσφυγόπουλο τῆς Κύπρου
Κ. Χρυσάνθης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978, και *Πν. Κύπρος*, Μάης 1978, Αρ. 212.

ΜΑΡΣΕΛΛΟΣ, Θεόδωρος: Ξένη και Περαστική
Ανών. *Ανεξάρτητος*, 3.1.1977, Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Ιαν. 1977, Αρ. 380. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Δεκ.-Ιαν. 1978, Αρ. 207-208.

ΜΑΥΡΗΣ, Χρήστος: Ενέδρα
Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 27.6.1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 28.8.1978.

ΜΑΥΡΗΣ, Χρ — ΦΡΑΓΚΟΣ, Α — ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ, Ρ: Συλλείτουργο
Π. Παιονίδης, *Χαραυγή*, 25.10.1977. Α. Πιλλάς, *Τα Νέα*, 30.10.1977. Ανών., *Νεολαία*, 19.11.1977. Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 28.11.1977.

ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ, Γιώργος: Ποιήματα
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 8.5.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Αύγ.-Σεπτ. 1977, Αρ. 387-388.

ΜΗΝΑΣ, Κόκος: Οι Δουλειές του Τσιατιρκού
Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Απρ.-Μάης 1978, Αρ. 395-396.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ, Παντελής: Κατάθεση
Δ.Σ. Χρίστης, *Σημερινή*, 1.1.1977. Μ.Κ. *Φιλελεύθερος*, 8—9.1.1977. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Αύγ.-Σεπτ. 1978, Αρ. 215-216.

ΜΟΝΤΗΣ, Κώστας: Κύπρος εν Αυλίδι
Α. Περνάρης, *Αγών*, 13.2.1977.

ΜΟΝΤΗΣ, Κώστας: Ποιήματα για μικρά και μεγάλα παιδιά
Ειρήνη Τσουλλή, *Πν. Κύπρος*, Μάης 1977, Αρ. 200.

ΜΟΥΣΤΕΡΗΣ, Μ.Π: ῾Εξι Μονόπρακτα
Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 17.1.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 6.2.1977.

ΜΟΥΣΤΕΡΗΣ, Μ.Π.: Παραμυθοδράματα
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978.

ΜΟΥΣΤΕΡΗΣ, Μ.Π.: Παιδικό Θέατρο
Α. Περνάρης, *Αγών*, 15.1.1978.

ΜΠΑΤΗΣ, Τίτος: Ηλιαχτίδες
Ειρήνη Τσουλλή, *Πν. Κύπρος*, Μάης 1977, Αρ. 200.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Πολύβιος Σπ: Προδιαγραφή για τους Νέους Ποιητές από την Αμμόχωστο.
Α. Περνάρης, *Αγών*, 1.1.1977. Ανών., *Χαραυγή*, 9.1.1977. Νάγια Ρούσου, *Κύπρος*, 17.1.1977. Α. Παννάτος, *Χαραυγή*, 13.2.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1977, Αρ. 125. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος*, Μάρτης 1978, Αρ. 211.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Πολύβιος Σπ: Του Γενάρη Εικοσιεφτά
Α. Περνάρης, *Αγών*, 27.3.1977.

ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ, Ανδρέας: Κραυγές Στ᾽ Αυτιά του Κόσμου
Α. Περνάρης, *Αγών*, 11.12.1977. Σ.Κ.Χ., *Τα Νέα*, 1.1.1978. Τ. Μανωλόπουλος, *Χαραυγή*, 11.2.1978.

ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ, Νίκος, Η Περιπέτεια του ῾Ηλιου
Ανών., Δημοκρατία, 24.1.1977.

ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ, ῾Ελλη: Ο Κύκλος της Καταγγελίας
Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 5.6.1977. Μ. Τζούβα-Παΐκκου, *Τα Νέα*, 23.6.1977. Α. Παννάτος, *Νέα Εποχή, Μάης-Ιούνης, 1977, Αρ. 124. Χρ. Ζάνος, Δημοκρατία*, 7.11.1977 Γ. Λυσιώτης, *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56. Γ. Γεωργής, *Η Κύπρος-μας*, Γεν.-Φλεβ. 1978, Αρ. 3.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: Θρήνος
Π. Σόφας, *Χαραυγή*, 19.1.1977. Ανών., *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

(Συνεχίζεται)

ΕΙΚΟΣΙΤΡΕΙΣ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ 1979

Κ.Γ. ΓΙΑΓΚΟΥΛΗΣ: Λαϊκές πηγές μελέτης της Κυπριακής Ιστορίας Τόμος Α΄. Περιλαμβάνει παράρτημα με φωτογραφίες και βιογραφικά σημειώματα ποιητάρηδων, Λευκωσία, 1979, Σελ. 70, 24.5 εκ.

Γνωστός ήδη ο Δρ. Κων/νος Γιαγκουλλής από τη σημαντική προσφορά-του στον τομέα της διάσωσης, προβολής στο πλατύτερο κοινό και συστηματικής ἐκδοσης της λαϊκής ποιητικής-μας παραγωγής ως Διευθυντής της Βιβλιοθήκης Κυπρίων Λαϊκών Ποιητών, ἐρχεται με το βιβλίο-του αυτό να προσφέρει ἐνα αξιόλογο βοήθημα — πηγή αναφοράς, για τον μελετητή της ιστορίας του νησιού-μας και για τον καθένα που ενδιαφέρεται νά γνωρίσει καλύτερα την ιστορία του τόπου-μας.

Σκοπός της ἐκδοσης αυτής, όπως από τον ίδιο το συγγραφέα αναφέρεται, είναι να παρουσιάσει αριθμό λαϊκῶν ποιημάτων, μέσα από τα οποία ο ιστορικός θα μπορούσε να αντλήσει πολύτιμες πληροφορίες γύρω από καταστάσεις και γεγονότα που δυνάστευαν το λαό της Κύπρου κατά τη διάρκεια της Αγγλοκρατίας.

Θέματα των ποιημάτων που περιλαμβάνονται στο βιβλίο και αποτελούν πραγματικά μια ώς τα σήμερα σχεδόν ξεχασμένη ιστορική πηγή στον άνυδρο χώρο της κυπριακής ἐρευνας, με ιδιαίτερη ιστορική και κοινωνική σημασία είναι: καταστροφές από ακρίδες, σεισμούς, ξηρασίες, πλήμμυρες και άλλες φυσικές καταστροφές, η τοκογλυφία, οι βουλευτικές εκλογές του 1925, η φτώχια κλπ.

Στό βιβλίο, δημοσιεύονται μεταξύ άλλων ποιήματα των Βασίλη Μιχαηλίδη, Παύλου Λιασίδη, Χρ. Παλαίση, Κυριάκου Καρνέρα, Ξενή Πάτσαλου, Δημήτρη Τάκκα, Ανδρέα Μαππούρα, Χ.Μ. ῾Αζινου κ.ά.

ΠΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ: Η Αθέατη῾ Οψη, διηγήματα, ἐκδοση «Κινύρας», Λευκωσία, 1979, Σελ. 92, 23 εκ.

Πέντε διηγήματα περιλαμβάνει Η Αθέατη ῾Οψη του Πάνου Ιωαννίδη, παρμένα από τίς τραγικές εμπειρίες της τελευταίας πενταετίας. Προϊόντα ώριμης τεχνικής, γραμμένα με την αμεσότητα προσωπικής μαρτυρίας, τα διηγήματα της συλλογής αναπλάθουν πειστικά την απανθρωπιά, το πάθος και τις αντιφάσεις μιας εποχής που τραυμάτισε ανεπανόρθωτα τη μακαριότητά-μας.

«Η βαλίτσα» είναι, ισως, το καλύτερο διήγημα της συλλογής (σε δραματοποιημένη μορφή είχε προβληθεί παλαιότερα από την κυπριακή τηλεόραση). Με υποδειγματική λιτότητα δίνεται το δράμα του ξεριζωμού των εγκλωβισμένων, που μάταια προσπαθοῦν να χωρέσουν σε μια βαλίτσα ολόκληρο τον κόσμο-τους που εγκαταλείπεται πίσω, σε μια βαλίτσα που — τελικά — δε θα τους επιτραπεί να πάρουν μαζί-τους στην προσφυγιά.

Η Αθέατη ῾Οψη είναι το ἐκτο πεζογραφικό βιβλίο του Π. Ιωαννίδη μέσα σε δεκαπέντε χρόνια, επιβεβαίωση σταθερής δόκιμης παρουσίας στα γράμματά-μας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΚΟΥΛΑΣ: Ταξίδια και Διηγήματα, Σειρά τρίτη, Λευκωσία, Κύπρος, 1979, Σελ. 78, 19 εκ.

Είναι το τρίτο σε συνέχεια βιβλίο της σειράς Ταξίδια και Διηγήματα του Κ. Κακούλα. Ο συγγραφέας μας αποκαλύπτει με ζωντανό τρόπο τον πλούσιο κόσμο τῶν ταξιδιωτικῶν-του εντυπώσεων. Ανιστορεί γεγονότα και περιγράφει με λιτή λογοτεχνική γλῶσσα τον τρόπο ζωής κάθε χώρας που επισκέπτεται με στόχο πάντοτε να μορφώσει και να

ψυχαγωγήσει τον αναγνώστη. Κύριο χαρακτηριστικό των ταξιδιωτικών-του η πλούσια περιγραφή και η όμορφη απεικόνιση του τοπίου.

Στα διηγήματά-του, που αποτελούν το Β' μέρος του βιβλίου είναι διάχυτο το στοιχείο της αγάπης και του ανθρωπισμού. Θέματά-του η ζωή και ο άνθρωπος μέσα στον κοινωνικό περίγυρο. Ξεχωρίζουμε το «Αψηφώντας τον Αττίλα» παρμένο από την πρόσφατη τραγωδία-μας και δοσμένο με πολλή υποβολή και συγκίνηση.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΟΥΖΗΣ: Γεωγραφία της Κύπρου, Στράβων, Λευκωσία, 1979, ΣΕΛ. 270, 24 εκ.

Σε μια καλαίσθητη και επιμελημένη έκδοση κυκλοφόρησε πρόσφατα το βιβλίο του γεωγράφου Γιώργου Καρούζη Γ ε ω γ ρ α φ ί α τ η ς Κ ύ π ρ ο υ. Ο συγγραφέας, που έχει στο ενεργητικό-του πλούσια συγγραφική δράση σε διάφορους τομείς άμεσα σχετιζόμενους με την επιστήμη της Γεωγραφίας, συμπληρώνει με το βιβλίο-του αυτό ένα μεγάλο κενό και προσφέρει ταυτόχρονα στους εκπαιδευτικούς και τους σπουδαστές της γεωγραφίας του τόπου-μας ένα άρτιο και ολοκληρωμένο επιστημονικό εγχειρίδιο.

Γραμμένη σε απλή δημοτική γλώσσα η Γ ε ω γ ρ α φ ί α τ η ς Κ ύ π ρ ο υ μπορεί άνετα να διαβασθεί και από το ευρύ αναγνωστικό κοινό, το οποίο χάρη στην έκδοση αυτή έχει την ευκαιρία να γνωρίσει για πρώτη ίσως φορά συστηματικά και ολοκληρωμένα τη γεωγραφία του νησιού-μας.

Διανθισμένο με χάρτες, φωτογραφίες και σχεδιαγράμματα, με έγκυρη βιβλιογραφία στο τέλος κάθε κεφαλαίου, και κάνοντας ειδική συγκεντρωτική αναφορά στην τουρκοκατεχόμενη Κύπρο, καταπιάνεται γενικά μέ κάθε γεωγραφική πτυχή της Κύπρου, τόσο από θεματική όσο και από περιοχική άποψη, και εκπληρώνει στο ακέραιο το στόχο-του, έτσι που να αποτελεί ένα μοναδικό βιβλίο, απαραίτητο για κάθε κυπριακή βιβλιοθήκη.

A. KEPHALAS: Birds of Paralimni Lake and Phrenaros 1975-1979, Phrenaros 1979. Σελ. 41, 24.2 εκ.

Ο Α. Κεφάλας στο βιβλίο-του κάμνει μια καταγραφή των αποδημητικών πουλιών που θεάθηκαν στη Λίμνη του Παραλιμνιού και στο Φρέναρος από το 1975 ώς το 1979, με εξαίρεση έξη περιπτώσεων που αναφέρεται στην Αγία Νάπα, το Τρόοδος και τα Λεύκαρα.

Η καταγραφή δίνει κοντά στο αγγλικό όνομα τη λατινική ονομασία, την ημερομηνία και την τοποθεσία που έκαμε την εμφάνισή-του ο φτερωτός μετανάστης. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στις αναπάντεχες επισκέψεις.

Το βιβλίο του Α. Κεφάλα είναι καμωμένο με αγάπη και μεράκι, στοιχεία που το υψώνουν σε επίπεδο επιστημονικό, ώστε να μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε σαν μια θετική συμβολή στις ορνιθολογικές έρευνες του τόπου-μας.

ΦΡΟΣΟΥΛΑ ΚΟΛΟΣΙΑΤΟΥ: Κατοχική Εποχή, ποιήματα, Ελληνική Ποίηση, Διογένης, Αθήνα, 1979, Σελ. 52, 25 εκ.

Με την πρώτη κιόλας εμφάνισή-της η Φροσούλα Κολοσιάτου ξεπερνά τα συνηθισμένα επίπεδα μιας πρώτης παρουσίας.

Η απομόνωση του ατόμου, το άγχος και η υποδούλωσή-του στους γοργούς κι απρόσωπους ρυθμούς της σύγχρονης κοινωνίας είναι τα θέματα που θίγει με πίκρα και καυτή ειρωνεία, φτάνοντας συχνά στα σύνορα του καγχασμού.

και οι γελαστοί βρυκόλακες σε μια φάση ονείρου
έφτιαξαν ένα πίθηκο διάτριχο
έναν εσταυρωμένο σύντροφο στις συνοφρυωμένες σκιές.

Παγκοσμιότητα στην ποιησή-της δίνει η φύση των πτυχών της ανθρώπινης κοινωνίας που φωτίζει (αντιθέσεις, αντιφάσεις, πάλη κοινωνική - πολιτική). Ακολουθεί ένα δείγμα της δουλειάς-της:

Τώρα η άνοιξη πουλιέται σκλάβα
Οι πόλεις είναι χωρίς περιστέρια.
Πυρπολημένα όνειρα βαδίζουν σε μια πορεία ουδέτερη.
Η αγαπη υφαίνεται υπόγεια.
Ο καιρός έχει δοθεί
σε ηχηρό ταξίδι Μαριχουάνας
ξαπλωμένος σε περσικούς τάπητες.
Σε γυμνά οροπέδια
λείπει κι η άνεση για μοναξιά.

Τέλος σημειώνουμε τη χρήση μονοτονικού και γενικά τη φροντισμένη έκδοση.

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ: Μετασχηματισμοί. Λευκωσία, 1979, Σελ. 64, 20.5 εκ.

Δεν έχουμε υπόψη-μας την προηγουμενη ποιητική συλλογή του Πολύκαρπου Κυριάκου (Σ χ ή μ α τ α, Λευκωσία, 1977) για την οποία πήρε βραβείο νέου λογοτέχνη απο το Υπουργείο Παιδείας Κύπρου. Η καινούρια-του δουλειά δείχνει ειλικρίνεια προθέσεων και δυνατότητες να γράψει καλή ποίηση υστερεί όμως σε οικονομία λόγου και αίσθηση γλώσσας. Ο αναγνώστης, όσο καλοπροαίρετος, δυσκολεύεται να δεχτεί φράσεις όπως: ελπιδωσέ-μας, καιούμενο νησί, οι δακρύσεις, γιομούσαν, απ' τά είσοπόρτια, κ.ά. Όμως ο Π. Κυριάκου έχει ικανότητες. Ένα δείγμα γραφής:

Με το σουγιά
μπηχτό
στο πιο σφιχτόδετο
ζουνάρι·
με την καρδιά
υψωμένη
εκεί
στην άκρη των χειλιών,
και με τα χείλια
βιαστικά
ν' αρθρώσουν
τον απλό σχηματισμό-σου
ονειρευτήκαμε,
Ελευθερία.

Και δυο άλλα θετικά στοιχεία της έκδοσης: Η φροντισμένη εκδοτικη επιμελεια του Κώστα Χούρη και η χρήση του μονοτονικού συστήματος.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ: Νεκατωμένοι Αέρηες, Πρόλογος Δρα Χρ. Α. Σοφιανού, Υπουργού Παιδείας, Εισαγωγή Δρα Κ. Γ. Γιαγκουλλή, Έκδοση Μορφωτικής Υπηρεσίας, Σειρα Κυπριακής Λαϊκής Ποίησης, άρ. 1., Λευκωσία, 1979, Σελ. 184, 20 εκ.

Ακατάλυτη κυπριακή μορφή ο Παύλος Λιασίδης συνεχίζει τη συμβολή-του στη λογοτεχνία-μας με τους Ν ε κ α τ ω μ έ ν ο υ ς Α έ ρ η ε ς.

Από παλιά ο Π. Λιασίδης έχει ξεφύγει από την ποιητάρικη σφαίρα· παραδοσιακός στην τεχνική-του εποπτεύει και στοχάζεται μέσ' από τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής, της πάλης του λαού-μας· διαγράφει τις πίκρες, τις απογοητεύσεις, την προσφυγιά, την προδοσία της Κύπρου·

πρόσφυγες εγινήκαμεν πιόν, σαν τους καραόλους,
που παίρνουν τζαι τα ρούχα-τους μιτά-τους, όπου πάσιν.

Φτωσιοί-μου, είντα πάθαμεν που τους πελλορокόλους,
τζι εχάσαμεν το ππούσουλα, την πρωτινήν-μας βάσην.

Χωρίς να έχει δεχτεί οποιαδήποτε επίδραση, η δουλειά-του βγαίνει μέσ' απ' τα τρίσβαθα της κυπριακής ψυχής.

Οι Νεκατωμένοι Αέρηες χωρίζονται σε εφτά μέρη: Αφιερώσεις, Διάφορα, Εργατικά, Θαλασσινά, Φανταστικά, Σατιρικά, Γνωμικά τζαι δίστιχα. Εισαγωγικό σημείωμα έγραψε ο Δρ. Κ. Γ. Γιαγκουλλής, που συνεργάστηκε με τον ποιητή για τη σύνταξη του Γλωσσαρίου, που προστέθηκε στο τέλος της συλλογής.

Από τη συλλογή του Π. Λιασίδη παραθέτουμε δυο γνωμικά και ένα δίστιχο, δείγμα της βαθιάς στοχαστικής διάθεσης του ποιητή:

Ο λόος βκαίννει εύκολα, όμως το κάμ' έν' δύσκολο·
Κατάτροχον έν' τζι ο θυμός, π' ανάρκοι τον κρατίζουν·
Ώσπου γερνάς, τα λόγια-σου πρέπει να λλιανίσκουν,
καμμιάν ουσίαν σήμμερον οι παίδκιοι εν σου βρίσκουν.

ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ: Το αλάνι του βορρά ή Δείκτης καλοκαιριού, Λεμεσός, 1979, Σελ. 32, 23 εκ.

Στή δεύτερη ποιητική-της συλλογή Το Αλάνι του Βορρά ή Δείκτης Καλοκαιριού η Α. Λ. κάνει ένα σημαντικό βήμα πρός τα εμπρός. Ξεφεύγει από το κλίμα της Επιλογής Ι-ΙΙ — η εγκεφαλικότητα υποχωρεί αισθητά — και ο στίχος με δόση λυρισμού αποκτά περισσότερη αμεσότητα. Όμως διαφαίνονται ακόμη σημάδια νοησιοκρατικότητας όπως στα ποιήματα «Σχέδια», «Πυλάδης», « Η αφή του Μύθου». Το αρτιότερο ίσως δείγμα της ποιητικής-της ωριμότητας «Τα λόγια του Γέρο Παππού», όπου η δύναμη της πατρογονικής γης, οι ρίζες και η παράδοση αποτελούν κύτταρα ελπίδας και αντοχής για την επιστροφή των ξεριζωμένων.

Στην ποίησή-της αυτή παρατηρούμε μορφική εξέλιξη, νόημα συμπυκνωμένο και την άνετη σε ροή μουσικότητα του στίχου. Θέματά-της ο άνθρωπος του σήμερα και του αύριο, η ελπίδα και η αγωνιστικότητα να κρατηθεί έξω απο το χάος της κοινωνικής αβεβαιότητας και να νικήσει.

Η Α. Λ. είναι ένα ελπιδοφόρο ταλέντο που υπόσχεται πολλά στο χώρο της ποίησης.

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ: Υστερόγραφο, Κύπρος, 1979, Σελ. 19, 25 εκ.

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ: Χώμα της γης-μου, Κύπρος, 1979, Σελ. 20, 24.5 εκ.

Με δυο καινούργιες συλλογές παρουσιάζεται μέσα στο 1979, ο κατ' εξοχήν λυρικός ποιητής της Κύπρου Ξάνθος Λυσιώτης.

Πρώτη, το Υστερόγραφο που αποτελεί λυρική κραυγή πόνου για τον άνθρωπο και δεύτερη, το Χώμα της Γής-μου όπου εκφράζει με ωραιότητα την αγάπη-του για την πατρίδα.

Στο Υστερόγραφο ο ποιητής πληγωμένος από κάποιο προσωπικό περιστατικό αφήνει τον πόνο-του να πλημμυρίσει προς τα έξω. Τον κάνει τραγούδι παρηγοριάς και ελπίδας για να μπορέσει να λυτρωθεί απο το βάσανο της πληγής. Είναι το μήνυμα συμπαράστασης προς τον συνάνθρωπό-του, προς τον διπλανό, γι' αυτόν που πάει να χαθεί μέσα στο αναπάντεχο και στη φθορά του χρόνου.

Στο Χώματης Γής-μου ακούγεται συνειδητά η φωνή του ποιητή σε μορφή αγώνα γεμάτη αγάπη και στοργή με στίχους λυρικούς, για τούτο τον κατακαημένο τόπο.

Και στις δυό συλλογές, ο στίχος είναι μορφοποιημένος, λιτός και καθαρός. Ξέρει να τον σμιλεύει και να του δίνει έντεχνα την αίσθηση της ωραιότητας, δημιουργώντας έτσι μουσική αρμονία και δικαιώνοντας την ποιησή-του.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ: Μνήμη στο μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο, Σειρά «Κυπριακή ποίηση 1», Κύπρος, 1979, Σελ. 20 χ.α., 24 εκ.

Πρόκειται για εννιά ποιήματα, γραμμένα στην περίοδο Ιούλης '74 — Ιούνης '75, «στη μνήμη του φοιτητή Σωτήρη Παπαλαζάρου που σκοτώθηκε στις μάχες της Επισκοπής στις 20 Ιούλη 1974»,

αυτουνού που φύτεψε τη ζωή-του λουλούδι
στους αυριανούς κήπους της Ανάστασης.

Ο Αντρέας Νεοφυτίδης γράφει, όπως και οι άλλοι Κύπριοι στην ίδια περίοδο, συγκλονισμένος από τα γεγονότα του καλοκαιριού του '74. «Ατενίζοντας» τη μορφή του Σ. Παπαλαζάρου μιλά για τους νεκρούς, τις μάνες της Κύπρου, τους αγνοούμενους, τ' αντίσκηνα· οι αξίες που κατάρρευσαν, η αβεβαιότητα, η ελπίδα, ο στοχασμός για το χρέος της γενιάς-του είναι οι χώροι όπου κινείται·

Θα σου μιλώ καθώς θα σκύβουμε μέσ' τα ερείπια
να βρούμε τα ίδια τα κομμάτια-μας να ξανακτιστούμε
....
Θα σου μιλώ σαν μια φωτιά που σιγοκαίει στο φτωχοσπίτι...

Το ότι παρουσιάζονται τα ποιήματά-του (εχτός από το τελευταίο) στην αρχική-τους μορφή — όπως ο ίδιος αναφέρει — μερικές φορές γίνεται έντονα αισθητό.

ΝΙΚΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ: Τα τραγούδια της Περσεφόνης, ποιήματα, Λεφκωσία, 1979, Σελ. 70, 25 εκ.

Ο Νίκος Ορφανίδης μετά την Περιπέτεια του Ηλιου (Ποιήματα, 1975) και τον Νεοελληνικό περίγυρο (Δοκίμια, 1978), κυκλοφόρησε την ποιητική συλλογή Τα τραγούδια της Περσεφόνης.

Ο ποιητής, όπως και στην προηγούμενη-του δουλειά, κινείται μέσα σ' ένα μεταφυσικό πεδίο και με φανερή την επίδραση του Γ. Σεφέρη. Στη *σιωπή*, βασικό στοιχείο της ποίησής-του, προστίθεται τώρα η *οδύνη*, και η *λεηλασία*, που τόσο περισφίγγουν τον ποιητή.

Σημειώνουμε τη συχνή επανάληψη των ιδίων συνδετικών εκφράσεων που μειώνει την κατά τα άλλα δουλεμένη δομή των ποιημάτων-του.

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ: Τραγούδια του χαμένου διόσμου, Λευκωσία, 1979, Σελ. 48, 17 εκ.

Με θέματα από τη μεταπολεμική πραγματικότητα ασχολείται στη νέα ποιητική συλλογή-της Τραγούδια του χαμένου διόσμου η Έλλη Παιονίδου. Τα πιο πολλά ποιήματα της συλλογής είναι έμμετρα και κινούνται σ' ένα κλίμα δημοτικού τραγουδιού. Μ' ευκολία συγκινείται ο αναγνώστης από τα τραγούδια-της αυτά, που μερικές φορές όμως τους λείπει το βαθύτερο ποιητικό χάρισμα.

Στα λίγα κομμάτια που είναι γραμμένα σ' ελεύθερο στίχο η ποιήτρια βρίσκει τη φωνή-της (Ο μονόλογος της Δεισδαιμόνας στη Φαμακούστα, Τραγούδι για το χαμένο χρόνο).

Θέλουμε νά πιστεύουμε πως ο βασικός σκοπός της συγκριτικά με προηγούμενη δουλειά πεσμένης ποιητικής έντασης οφείλεται στην πρόθεση της ποιήτριας ν' αγγίξει τον απλό αναγνώστη και να του μιλήσει για γεγονότα που τον αφορούν άμεσα.

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ: Η Τακουνοκεντρική ῾Εμπνευση ή οι Γοβάκιες Ηγερίες του μοναδικού Γιάννη Σκαρίμπα, Λευκωσία, 1979, Σελ. 26, 7 εκ.

Η συχνή αναφορά του Σκαρίμπα στα γυναικεία άκρα και ιδίως στα πόδια (πανάρχαια σεξουαλικά σύμβολα) με τα συνακόλουθά-τους γοβάκια και τακούνια, που παρατηρείται στα πιο πολλά έργα-του, ποιητικά και πεζά, στάθηκε η αφορμή για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου, που ο ίδιος ο συγγραφέας-του το χαρακτηρίζει «μικρή μελέτη προσφορά στο Γιάννη Σκαρίμπα». Γραμμένο στο μονοτονικό, σε φροντισμένη δημοτική, το βιβλιαράκι αυτό του Σάββα Παύλου πετυχαίνει, με αποσπασματικές αναφορές απο διάφορα βιβλία του Σκαρίμπα και ιδίως απο τον «Μαριάμπα» — όπου ο ήρωας, κλέβοντας γοβάκια από γυναίκες όλων των κοινωνικών τάξεων, ισοπεδώνει, κατά το μελετητή, τις ταξικές διαφορές — να καταδείξει τη φετιχιστική διάσταση που παίρνει μέσα στα έργα του Γιάννη Σκαρίμπα η συχνή αναφορά στα γυναικεία πόδια.

Το βιβλίο αποτελεί ταυτόχρονα μια πρωτότυπη μελέτη κι ένα σημαντικό βοήθημα για τον καθένα που επιθυμεί μια πρώτη γνωριμία με τον μοναδικό πράγματι αυτό συγγραφέα.

ΛΟΥΗΣ ΠΕΡΕΝΤΟΣ: Παχύδερμα, Κύπρος, 1979, Σελ. 48 χ.α., 24 εκ.

Τα Π α χ ύ δ ε ρ μ α του Λούη Περεντού, είναι η τρίτη-του ποιητική συλλογή, μετά τα Δ ι ά φ α ν α, 1973 και Π ρ ο ς Ε ρ ε σ ί χ θ ο ν α ς, 1977. Πρόθεση του ποιητή, που γίνεται σκοπός, είναι να ξεσκεπάσει το σάπιο κατασκεύασμα του κοινωνικού-μας χώρου, όπου μέσα-του λιμνάζει κάθε είδους υποκρισία και απάθεια μπροστά στον κοινό αγώνα για την εθνική επιβίωση του τόπου και να ταράξει τη ναρκωμένη συνείδηση εκείνων που γνοιάζονται μονάχα για την ατομική-τους ευμάρεια και καλοπέραση. Γι' αυτό κι ο λόγος-του είναι άμεσα διακριτικός με καυστική ειρωνεία που περνάει το κόκκαλο.

Με τη συλλογή-του ο Λούης Περεντός έχει δημιουργήσει μιαν ώριμη προσωπική γραφή, που μπορεί άνετα να προχωρήσει ακόμη και σε υψηλότερα ποιητικά επίπεδα.

Στην ποίηση-του διακρίνουμε νοηματική συμπύκνωση και στίχο καφτό που λειτουργεί φυσιολογικά, μὲ δύναμη υποβολής και προβληματισμού, δικαιώνοντας έτσι το πλούσιο ποιητικό-του ταλέντο.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΟΦΑΣ: Διαχρονικό. Ποιήματα. Λεμεσός - Κύπρος, 1979, Σελ. 80, 19 εκ.

Με το γνωστό εκφραστικό-του ύφος μας έδωσε την τρίτη ποιητική-του συλλογή ο Πέτρος Σόφας. Ειρωνία και καυστική διάθεση κυριαρχούν στη συλλογή που, εκτός από τα σκόρπια ποιήματα, περιλαμβάνει δυο συνθετικά (Ονήσιλος, Πρόσφυγες) και μια ποιητική προσέγγιση αποσπασμάτων του Μακρυγιάννη.

Το συνθετικό «Ονήσιλος» είναι μιά οδυνηρή διαπίστωση των καταστάσεων που επικρατούν μεταπολεμικά. Ο ποιητής χρησιμοποιεί ιστορικά πρόσωπα και τοποθεσίες της αρχαιότητας, παρεμβάλλοντάς-τα έντεχνα με το σημερινό περιβάλλον.

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΤΡΕΠΠΑΣ: Σκόρπιες σελίδες, 1979, Σελ. 48, 24 εκ.

Μετά το Λ ο υ λ ο ύ δ ι ο Μιχ. Τρέππας κάνει τη δεύτερή-του εμφάνιση με την ποιητική συλλογή Σ κ ό ρ π ι ε ς Ε λ π ί δ ε ς. Φαίνεται πως διαθέτει ταλέντο που χρειάζεται όμως άσκηση.

Κάποια εξέλιξη παρατηρείται σε σύγκριση με την προηγούμενη δουλειά-του, όμως θα πρέπει να δουλέψει ακόμα για να μπορέσει να δώσει δείγματα δόκιμης ποίησης.

Στα ποιήματα της συλλογής η ποιητική διάθεση δεν ολοκληρώνεται. Τους λείπει

ακόμη η συμπύκνωση, η μουσικότητα και παρατηρούνται πεζολογικά στοιχεία που ζημιώνουν το ποιητικό αποτέλεσμα. ῾Ομως ξεχωρίζουμε και ευτυχισμένες στιγμές, όπως τα ποιήματα: «Υπομονή», «Τιμωρία», «Τροία».

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ: Ο παράλληλος των κυμάτων, Λευκωσία, 1979, Σελ. 40, 21.5 εκ.

Σ' ένα χώρο ανάμεσα στην ποίηση του πρόωρα χαμένου ποιητή Δώρου Λοΐζου και του Λευτέρη Πούλιου, αλλά με έκδηλη εξωστρέφεια, κινείται ο Κώστας Χαραλαμπίδης με τον Π α ρ ά λ λ η λ ο τ ω ν Κ υ μ ά τ ω ν. Στην ποίηση του Χαραλαμπίδη το ερωτικό στοιχείο απλώνεται ν' αγκαλιάσει το σύνολο της τραυματισμένης πατρίδας, ο ρομαντισμός υπηρετεί την ασυνθηκολόγητη επαναστατικότητα

Κι αλοίμονο σ' αυτόν που σιωπά
ή σταματά στην μέση τον αγώνα...

Ο προβληματισμός-του αντλεί, κατά κύριο λόγο, τα σύμβολά-του από τη φύση.

Είναι το δεύτερο βιβλίο του Κώστα Χαραλαμπίδη (ύστερα από την Κ α τ α γ ρ α φ ή, 1977).

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ: Τα εν Διασπορά Β', της Δεκαετίας 1969—1979, έκδοση της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, Λευκωσία 1979, Σελ. 243, 24.1 εκ.

Το βιβλίο αυτό του Δρα Κ. Χατζηϊωάννου περιλαμβάνει εργασίες, ανακοινώσεις σε Διεθνή Συνέδρια, μελέτες και άρθρα, που όλα ήταν εγκατεσπαρμένα σε διάφορα ελληνικά και ξένα περιοδικά. Η έκδοση με πρόλογο του Υπουργού Παιδείας Δρα Χρυσόστομου Α. Σοφιανού, γίνηκε με την ευκαιρία των εβδομηντάχρονων του συγγραφέα. Συνεχίζει «Τα εν Διασπορά» του 1969, τιμητική προσφορά των μαθητών-του, που σημάδεψε τα εξηντάχρονα του συγγραφέα και την αφυπηρέτησή-του απο την εκπαιδευτική υπηρεσία.

Ο τόμος χωρίζεται σε δυο ενότητες. Η πρώτη περιέχει δεκατρία μελετήματα, τα τρία στην Αγγλική, που αναφέρονται στην Κοινωνική Ανθρωπολογία και Γλωσσογραφία, και η άλλη οκτώ, τα πέντε στην Αγγλική, κείμενα γύρω απο την Αρχαία θρησκεία και Ιστορία.

Και τα κείμενα αυτά έχουν όλες τις αρετές του συγγραφέα του πολύτομου έργου «Η Αρχαία Κύπρος εις τας Ελληνικάς Πηγάς» που τον έχει τοποθετήσει σε διακεκριμένη θέση μέσα στον ελληνικό και παγκόσμιο επιστημονικό χώρο.

Οι μελέτες του Δρα Χατζηϊωάννου φωτίζουν από διαφορετικές κατευθύνσεις η καθεμιά-τους το κυπριακό πρόσωπο κι έτσι μας βοηθοῦν να καταλάβουμε καλύτερα τη ζωή-μας, και εν συνεχεία να σταθοῦμε σ' αυτόν τον τόπο με σιγουριά και να τον αγαπήσουμε.

Και μια παρατήρηση: τα έργα του Δρα Χατζηϊωάννου υπάγονται βέβαια στον επιστημονικό τομέα. Η γραφή-του όμως, καθώς διανθίζεται από γοητεία και χάρη, τα καθιστά ευχάριστα και τερπνά αναγνώσματα. Στοιχείο που δεν έλειπε απο τα επιστημονικά συγγράμματα των Αρχαίων Ελλήνων.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΠΑΠΑΣ: Εισαγωγή στην τραγωδία (ποιήματα), με χαραχτικά Απόστολου Φανακίδη, Λευκωσία, 1979, 19.5 εκ.

Μετά από μια δεκάχρονη απουσία στον ποιητικό χώρο ο Χρ. Χατζήπαπας παρουσίασε τη συλλογή-του Ε ι σ α γ ω γ ή σ τ η ν Τ ρ α γ ω δ ί α.

Τα πιο πολλά ποιήματα έχουν γραφεί μετά το 1974 και έχουν έντονη την αγωνία-του. Η σημαία, ο μακροχρόνιος, το τείχος, ο Πενταδάκτυλος, η σφαγή, είναι βασικά θέματα

που βασανίζουν τον ποιητή.

Το ύφος του είναι καθαρό, μερικές όμως φορές δεν μετουσιώνεται σε ποίηση, και μένει αφηγηματικό (Η στάση του ΝΙΚΑ. Η δημοκρατία της Θεσσαλονίκης 1342—1345). Μερικά ποιήματα, γραμμένα πρίν τό 74, δεν έχουν θεματική συνοχή με τα υπόλοιπα της συλλογής.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ: Οι ομιλίες της νύχτας, φιλοτέχνηση βιβλίου: Αντης Ιωαννίδης, Λευκωσία, Κύπρος, 1979, Σελ. 80 χ.α., 19 εκ.

Ο Ανδρέας Χριστοφίδης, ανθολόγος, δοκιμιογράφος και ποιητής, αποτελεί — πέρα από άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες — πολύπλευρη πνευματική παρουσία στον τόπο. Ο ι Ο μ ι λ ί ε ς τ η ς ν ύ χ τ α ς είναι η τρίτη ποιητική συλλογή-του. Κι εδώ, όπως και στην προηγούμενη ποίησή-του, ο άλυτος αγώνας ανάμεσα στον ποιητή και το δοκιμιογράφο συνεχίζεται με την ίδια ένταση. Καμμιά φορά το κέντρισμα εξωτερικών γεγονότων είναι τόσο ισχυρό που οι φραγμοί σπάζουν κι ο ποιητής υπερισχύει αυτοδύναμος (Φθινόπωρο 1973, που έφερε το καλοκαίρι του 1974. Για το μαθητή Δημητρίου. Dominicus Mass KV66), Αλλού υπερισχύει η σ υ γ κ ρ ό τ η σ η, όσο κι αν το υλικό πραγματώνεται ποιητικά (Οι Ομιλίες της νύχτας. Μαθαίνοντας να ζεις με τους ηλεκτρονικούς εγκεφάλους). Και στις δυο περιπτώσεις το αποτέλεσμα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Δίνουμε ένα απόσπασμα:

Κι όμως θα συνεχίζουμε να κτίζουμε με λέξεις.
Δεν είναι κι όλας δυνατό να κάνουμε αλοιώς.

Θα νοιώθουμε πως τα θεμέλια της ζωης θα χάνονται.
Κι εμείς θα γράφουμε.

Δεν μας ξαφνιάζει ο όρος. Είναι όσο και η ποίηση παλιός.
Θα βλέπουμε εμείς πρώτοι τα ερείπια της ζωής-μας.
Κι εμείς οι ίδιοι μέσα σε στίχους θα τα θάβουμε.

(Πώς γράφεις ένα ποίημα).

Την έκδοση φιλοτέχνησε, κι αυτή τή φορά, ο 'Αντης Ιωαννίδης με υψηλή αίσθηση τέχνης και τεχνικής.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Το φως δεν χάνεται απ' την Κύπρο, «Πνευματική Κύπρος», Λευκωσία, 1979, Σελ. 56, 24.5 εκ.

Πολυγραφότατος ο Κ. Χρυσάνθης (η παρουσία-του στον κυπριακό χώρο καλύπτει περίοδο σαράντα χρόνων περίπου) μας δίνει στα 1979 Τ ο φ ω ς δ ε ν χ ά ν ε τ α ι α π' τ η ν Κ ύ π ρ ο.

Η ποιητική αυτή συλλογή-του χωρίζεται σε εφτά μέρη: Ημερολόγια, Τραγούδια σε πεζό ρυθμό, Τραγούδια από την Ισπανία (ο ίδιος τα χαραχτηρίζει «λυρικό οδοιπορικό»), Ποίηση - ζωγραφιές - αγάλματα, Ομιλήματα με αγαπημένους νεκρούς, Μικρή Ποικιλία, Ποιήματα της πεζής καθημερινότητας.

Πρόκειται για πληθώρα από προσωπικές εμπειρίες, μα και ιστορικές εικόνες (σποραδικές) της Κύπρου, που τον εμπνέει και τον «πληγώνει όπου και να ταξιδέψει».

Γιά δείγμα της δουλειάς-του διαλέξαμε ένα απόσπασμα απο «Τα Αγάλματα ΙΙ».

Καμμιά φορά τη νύχτα περπατάν τ' αγάλματα,
έρχονται και χτυπάνε τα παράθυρά-μας,
ζητάνε μιά ανταπόκριση μα εμείς κοιμόμαστε ή μετράμε
τη βιοτική-μας μέριμνα μέ σχέδια του ξύπνου ή με ονείρατα
που ήθος δεν έχουν μήτε παρρησία.

....

Π α ν τ ε λ ή ς Μ η χ α ν ι κ ό ς: Γεννήθηκε στα Λιμνιά της Αμμοχώστου στις 30 Ιουλίου, 1926. Δημόσιος Υπάλληλος, στο Τμήμα Τελωνείων Κύπρου, από την 1.7.1949 ως το θάνατό-του (Λονδίνο, 20.1.1979). Ποιητής. Πρωτοεμφανίστηκε στο Περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα» το 1952. Έργα: «Παρεκκλίσεις» (1957), «Τα Δυό Βουνά» (1963), «Κατάθεση» (1975).

Γ ι ώ ρ γ ο ς Σ ε φ έ ρ η ς: (Φιλολογικό όνομα του Γ. Σεφεριάδη). Σμύρνη, 1900—Αθήνα, 1971. Βραβείο Νόμπελ λογοτεχνίας, 1963.

Οι συνεργάτες

Θ ε ο δ ό σ η ς Ν ι κ ο λ ά ο υ (Πάφος, 1930): Έζησε στην Αμμόχωστο. Σπούδασε φιλολογία. Γυμνασιάρχης. Έργα: «Ρίζες στο χώμα» (πεζογραφήματα), 1958. «Πώς αναλύουμε αισθητικά ένα ποίημα» (δοκίμιο), 1966. «Πεπραγμένα» (ποιήματα), 1980.

Θ ε ό δ ω ρ ο ς Μ α ρ σ έ λ λ ο ς (Λάρνακα, 1907): Γιατρός. Έργα: «Πρώτοι-μου έρωτες» (ποιήματα), 1922. «Χρυσά βουνά» (πεζογράφημα), 1947. «Ο Καντηλαναφτης» (πεζογράφημα), 1958. «Ξένη και Περαστική» (πεζογράφημα), 1976. «Ο κλέφτης του σπιτιού-μου» (διηγήματα), (1975), Κρατικό βραβείο πεζογραφίας. Το κείμενο που δημοσιεύεται, είναι το πρώτο κεφάλαιο ομώνυμης ανέκδοτης νουβέλας.

Α ν τ ρ έ α ς Φ. Δ. Π ά ν τ ζ η ς (Αμμόχωστος, 1950): Σπούδασε στη Μόσχα σκηνοθεσία κινηματογράφου και στη συνέχεια θέατρο και όπερα. Φιλμικά κείμενα: «Ανακωχή στο ποτάμι» (βασισμένο πάνω στο διήγημα του Α. Σαμαράκη «Το ποτάμι»). Η βραβευμένη ταινία «Οι πυροβολισμοί που πέσαν την Αυγή δεν είναι οι τελευταίοι...». Ετοιμάζει ταινία με τίτλο «Ο Βιασμός της Αφροδίτης» και ένα ντοκυμανταίρ σε συνεργασία με το ΡΙΚ.

Η ομάδα

Σ τ έ φ α ν ο ς Ζ υ μ π ο υ λ ά κ η ς (Αμμόχωστος, 1941): Υπεύθυνος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Λάρνακος. Έργα (ποίηση): «Αναζητήματα»,1965. «Λευκές Αϋπνίες», 1967. «Μεταβολισμοί», 1970. «Ποιήματα», 1975.

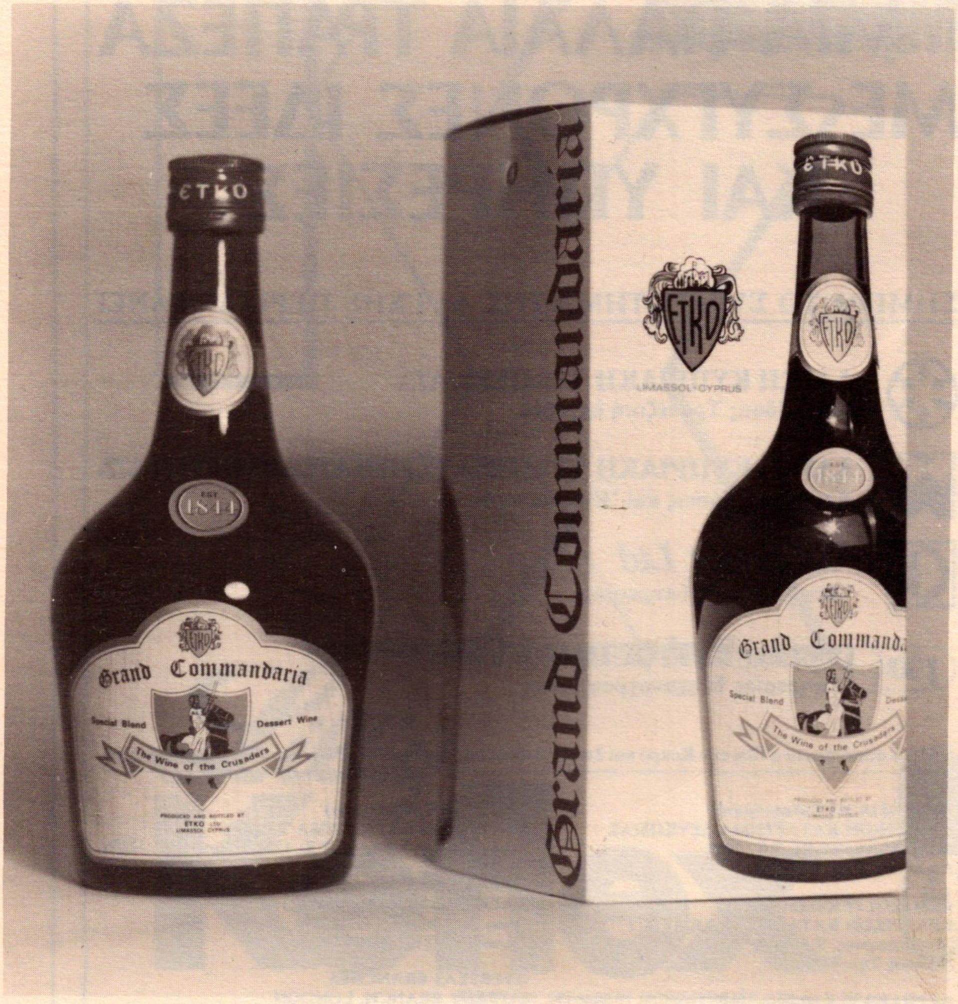
Κ ώ σ τ α ς Κ α τ σ ώ ν η ς (Αραδίππου, 1949): Σπούδασε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δημοσίεψε ποιήματα και διηγήματα σε κυπριακές εφημερίδες και περιοδικά.

Τ ρ ύ φ ω ν α ς Π α π α χ ρ ι σ τ ο φ ό ρ ο υ (Μαζωτός, 1945): Απόφοιτος Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου και πτυχιούχος Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Έργα: «Λύρα και Τόξο» (ποιήματα), πολυγραφημένη έκδοση, 1975.

Χ ρ ι σ τ ό φ ο ρ ο ς Π α π α χ ρ υ σ ο σ τ ό μ ο υ (Πύλα, 1948): Φιλόλογος. Ασχολείται με την ποίηση.

Λ ο ύ η ς Π ε ρ ε ν τ ό ς (Λεμεσός, 1948): Έργα (ποίηση): «Διάφανα», 1973 (Έπαινος Υπουργείου Παιδείας Κύπρου για έργο νέου συγγραφέα). «Προς Ερυσίχθονας», 1977. «Παχύδερμα», 1979.

Φ ο ί β ο ς Σ τ α υ ρ ί δ η ς (Λάρνακα, 1938): Έργα (ποίηση): «Ποιήματα», 1972. «Απομυθοποίηση», 1978.

ETKO
EST 1844
Grand Commandaria
Special Blend
Dessert Wine
The Wine of the Crusaders
Grand Commandaria
ETKO
LIMASSOL · CYPRUS